

Opinnäytetyö (AMK)
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö
2016

Maija Henttula

S2-KIELEN KUVALLINEN TUKI

– kehittämishanke päiväkotia VillaSukassa

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Maili Henttula

S2-KIELEN KUVALLINEN TUKI – KEHITTÄMISHANKE PÄIVÄKOTI VILLASUKASSA

Tämän kehittämishankkeen tavoitteena oli kerätä päiväkotia VillaSukassa aiemmin käytössä olleita S2-kielen kuvallisia tukivälineitä sekä kehittää uusia välineitä ja koota niistä tuotoksena apuvälinepaketti. Kehittämismenetelmiä hankkeessa olivat: kokeileva toiminta, asiantuntijuus, työyhteisökeskustelut, arviointi, kuvalliset ja kirjalliset tekniikat, menetelmäkirjallisuus, aikaisemman tiedon käyttö ja aiheeseen liittyviin kehittämishankkeisiin tutustuminen. Päiväkodissa oli käytössä esimerkiksi kommunikaatiokuvat, pastillipedagogiikka, syy-seuraus -kortit, selkokieliset kuvitetut sadut ja piirrossadut. Kehittämishankkeen aikana tuotettuja välineitä olivat: Kylli-täti -menetelmä, kynä paperi ja piirtäminen, tunnekortit sekä laulun ja lorun kuvittaminen.

Suurin osa päiväkodin lapsista puhuu äidinkielenään muuta kuin suomen kieltä. Heidän tulisi oppia toiminnallinen kaksikielisyys, jolloin he ymmärtäisivät molempia kieliä ja osaisivat vaihtaa automaattisesti kielestä toiseen. Suomen kielen oppiminen mahdollistaa lasten osallisuutta sekä henkilökohtaista ja yhteiskunnallista menestystä. Hankkeen tavoitteena oli myös motivoida ja innostaa päiväkodin kasvattajia S2-kielen opettamisessa.

Kehittämishanke päiväkodissa kesti marraskuusta 2015 helmikuuhun 2016. Hankkeen toimijoita olivat päiväkodin lapset ja aikuiset sekä nimettyinä henkilöinä päiväkodin johtaja, lastentarhanopettaja ja sosionomi (AMK) opiskelija Turun ammattikorkeakoulusta. Kehittämishankkeen tuotoksena syntyi Tukisukka – kuvallisia ja muita S2-kielen tukemisen välineitä -opas. Opas sisältää lyhyen teoriaosuuden, haastattelujen kautta saatua asiantuntijatietoa sekä esimerkkejä edellä mainituista tuen muodoista. S2-kieli on lyhenne sanoista suomi toisena kielenä.

ASIASANAT:

Varhaiskasvatus, S2-kieli, kuvat, kehittämishanke

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme of social services | Child, youth and familywork

April 2016 | 44+26

Heli Virjonen

Maili Henttula

PICTORIAL SUPPORT FOR S2-LANGUAGE – DEVELOPMENT PROJECT IN THE KINDERGARTEN VILLASUKKA

The aim of this development project was to collect S2-language visual support tools that were previously in use in the kindergarten Villasukka as well as to develop new such tools and assemble them into a support tools package as the output of this project. The development methods for the project were: experimental activity, expertise, workplace discussions, evaluation, visual and written techniques, literature on research methods, use of previously existing information and review of subject related development projects. In the day-care center there were in use, for example, communication pictures, cause-and-effect cards, illustrated fairy tales and cartoon tales written in plain language. The tools produced during the development project were: Kylli Aunt method, pencil paper and drawing, feelings cards, as well as illustration of songs and nursery rhymes.

The majority of children from the kindergarten speak a native language other than Finnish. They should learn functional bilingualism, so that they should understand both languages and should know how to automatically switch between languages. Finnish language learning promotes children's inclusion, as well as personal and social success. The project also aimed at motivating and inspiring educators from the kindergarten in teaching S2-language.

The development project in the kindergarten lasted from November 2015 to February 2016. The project participants were kindergarten children and adults, as well as the person designated as head of the kindergarten, the kindergarten teacher and a Bachelor of Social Services student from Turku University of Applied Sciences. As the output of the development project there resulted the Support Sock (in Finnish Tukisukka) - visual and other S2-language support tools guide. The guide includes a short theoretical part, the expert knowledge obtained through the interviews, as well as examples of the above-mentioned forms of support. S2-language stands for Finnish as a second language.

KEYWORDS:

Early childhood education, S2-language, pictures, development project

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISHANKE	8
2.1 Yleistä kehittämishankkeesta	8
2.2 Kehittämishankkeen tausta, tarve ja toimijat	8
2.3 Kehittämishankkeen menetelmät ja dokumentointi	9
3 VARHAISKASVATUSTA JA S2-KIELEN OPETUSTA PÄIVÄKOTI VILLASUKASSA	11
3.1 Varhaiskasvatuksen määrittelyä	11
3.2 Varhaiskasvatukseen liittyviä teoriasuuntauksia	12
3.3 Päiväkoti VillaSukka	13
3.4 Päiväkoti VillaSukan S2-kielen varhaiskasvatussuunnitelma	14
4 KIELEN KEHITTYMINEN JA TOISEN KIELEN OPPIMINEN	16
4.1 Lapsen kielen kehittyminen	16
4.2 Toisen kielen oppiminen	17
4.3 Kaksikielisyys	20
5 KUVAT JA MUU TOISEN KIELEN OPPIMISEN TUKEMINEN	22
5.1 Kuvien käyttö ja S2-kielen tukeminen	22
5.2 Muita keinoja S2-kielen tukemiseen	23
6 KEHITTÄMISHANKE PÄIVÄKOTI VILLASUKASSA	26
6.1 Kehittämishankkeen aloitus ja suunnittelu	26
6.2 Kehittämishankkeen toteutus	27
6.3 Kehittämishankkeen viimeistely	33
7 TUKISUKKA - TUOTOKSEN, HANKEPROSESSIN JA AMMATILLISEN KASVUN ARVIOINTI	36
7.1 Tuotoksen arviointi	36
7.2 Hankeprosessin arviointi	37
7.3 Ammatillisen kasvun arviointi ja eettinen pohdinta	40
LÄHTEET	42

LIITTEET

Liite 1. Muistio 1	
Liite 2. Sähköpostia	
Liite 3. Muistio 2	
Liite 4. Muistio 3	
Liite 5. Muistiot 4–9	
Liite 6. Muistiot 10–13	
Liite 7. Muistiot 14–18	
Liite 8. Haastattelukysymykset	
Liite 9. Kehittämisprosessin arviointi	
Liite 10. Tuotos	

KUVAT

Kuva 1. Lapsen luovuutta.	22
Kuva 2. Kommunikaatiokortit.	28
Kuva 3. Aamupiirin piirroskuvitusta.	30
Kuva 4. Lasten karttakuvitusta.	32

KAAVIOT

Kaavio 1. Lineaarinen prosessikaavio Salosta (2013, 15) mukaillen.	35

1 JOHDANTO

Tämän hankkeen nimi on S2-kielen kuvallinen tuki – kehittämishanke päiväkotiviikossa VillaSukassa. S2-kieli on lyhenne sanoista suomi toisena kielenä. Kohderyhmänä on monikulttuurinen maahanmuuttajataustaisten lasten ryhmä, jolla suomen kieli on toisena kielenä. Osa päiväkodin lapsista ei puhu sanaakaan suomen kieltä. Tarve kielen oppimisen tukemiseen on perusteltua. Suomen kielen oppiminen on etu lapselle ja myöhemmin koko yhteiskunnalle. Aihe on myös ajankohtainen, koska maahanmuuttajataustaisten lasten määrä kasvaa. Suomen kielen osaaminen mahdollistaa osallisuuden toteutumista sekä päiväkodissa, että sen ulkopuolella. Rajasin aiheen lasten S2-kielen tukemisen kuvallisiin välineisiin. Kielen oppimisen tukemiseen voidaan käyttää muitakin välineitä, esimerkiksi tukiviittomia, lauluja ja loruja. Työni oli kehittävä eli toiminnallinen ja liittyi varhaiskasvatukseen. Kehittämishanke päiväkodissa alkoi marraskuussa 2015 jatkuen harjoitteluni ajan helmikuuhun 2016. Kehittämistyön toimintaympäristönä oli päiväkotiviikki VillaSukka ja toimijoina olivat päiväkodin työyhteisö, lapset ja minä. Hanke mahdollisti itselleni huomattavan ammatillisen kasvun.

Perehdyin aiheeseen kirjallisuuden, opinnäytetöiden ja tutkimusten kautta. Kananen (2012, 189) suosittelee vierasperäisen lähdeaineiston käyttöä, koska tuorein ja tärkein tieto on yleensä julkaistu englannin kielellä. Ongelmani oli kuitenkin löytää täsmällistä S2-kielen tukemiseen liittyvää aineistoa varhaiskasvatusikäisille lapsille. Vierasperäistä tietoperustaa oli saatavilla nuorten ja aikuisten kielen oppimiseen sekä yleisellä tasolla toisen kielen oppimiseen liittyen. Lähteeni ovat kuitenkin tuoreita, arvostettuja, asiantuntevia ja kriittisesti valittuja. Raportissa mainitut ja esitellyt käsitteet: varhaiskasvatus, S2-kieli, kuvat ja kehittämishanke kattavat opinnäytetyöni aihealueen ja ovat siten perusteltuja.

Raportti etenee johdannosta kehittämishankkeen esittelyyn. Tämän jälkeen seuraa varhaiskasvatusta yleisellä tasolla ja päiväkotiviikki VillaSukassa. Seuraavaksi on kielen kehittymisen ja toisen kielen oppimisen tietoperustaa. Mielestäni on tärkeää ymmärtää kielen kehittymisen perusteita, kun aikomuksena on tukea toisen

kielen oppimista. Seuraavaksi raportti sisältää kuvienkäyttötietoa kielen tukemisessa. Lopuksi kuvataan kehittämishankkeen etenemistä, joka johtaa lopullisen tuotoksen syntymiseen.

2 KEHITTÄMISHANKE

2.1 Yleistä kehittämishankkeesta

Salosen (2013, 13) mukaan tutkimuksellisen ja kehityksellisen opinnäytetyön erottelu on vaikeaa, sillä ne sisältävät samoja aineksia, kuten tutkimuksellisen ja kehittävän näkökulman. Tutkimuksen tavoitteena on tiedon tuottaminen, kun taas kehittämistyön tavoitteena on tuottaa jokin konkreettinen tuotos. Kanasen määritelmän mukaan kehittämistyön tarkoituksena on tuottaa joitakin toimivia ratkaisuja käytännön tilanteisiin (Kananen 2012, 42). Näitä ratkaisuja voivat olla esimerkiksi oppaan, kirjan, ohjeistuksen tai muun vastaavan tuottaminen (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9). Lisäksi Salonen tähdentää tutkimus- ja kehittämistoiminnan lisäävän ammattikorkeakoulusta valmistuvien valmiuksia ja osaamisen tasoa, jotka ovat merkittävä lisäarvo muuttuvilla työkentillä (Salonen 2013, 37). Ammattikorkeakoulututkimuksen tulisikin olla käytännönläheistä, työelämään sidottua sekä ajankohtaista (Vilkkä 2015, 17). Näitä näkökulmia tarkastellen päädyin tähän kehittämishankkeeseen.

2.2 Kehittämishankkeen tausta, tarve ja toimijat

Kehittämishankkeen nimi on S2-kielen kuvallinen tuki - kehittämishanke päiväkotilla VillaSukassa. Päiväkodin lapsista valtaosa on maahanmuuttajataustaisia lapsia, jotka puhuvat suomea toisena kielenään, tosin osa lapsista ei puhu sanaakaan suomen kieltä. (Sateenkaarikoto 2015.) Kehittämishankkeen toimintaympäristönä oli päiväkotilla VillaSukka, jossa toimijoina olivat päiväkodin työyhteisö sekä lapset ja heidän perheensä. Nimettyinä henkilöinä hankkeessa olivat päiväkodin johtaja Elena Hering sekä lastentarhanopettaja Pinja Hakanen. He olivat hankkeen kokemuksellisia asiantuntijoita. Salosen (2013, 21) mukaan onkin merkittävää, että toimijoita on mukana kehittämishankkeessa. Itse olin kuitenkin vastuussa kehittämistyön etenemisestä.

Kehittämishankkeen tarkoituksena on tuottaa toimivia ratkaisuja käytännön tilanteisiin (Kananen 2012, 42) ja tässä hankkeessa se tarkoitti apuvälineiden kehittämistä lasten S2-kielen oppimisen tukemiseen ja toisaalta vanhojen tukimuotojen esille nostamista. Lopuksi niistä koottiin apuvälinepaketti, joka jää päiväkodin käyttöön. Hankkeen eräänä tavoitteena oli hyödyttää ja motivoida henkilökunnan työskentelyä. Kehittämishankkeen toimeksianto allekirjoitettiin 5.11.2015. Paikalla olivat sekä Elena Hering, että Pinja Hakanen.

2.3 Kehittämishankkeen menetelmät ja dokumentointi

Käytin kehittämishankkeessani menetelminä kokeilevaa toimintaa, asiantuntijuutta, työyhteisökeskusteluja, arviointia, kuvallisia tekniikoita, kirjallisia menetelmiä, menetelmäkirjallisuutta, aikaisempaa tietoa ja aihealuetta lähellä oleviin kehittämishankkeisiin tutustumista. (Salonen 2013, 22–23.) Päiväkotilasten vanhemmilta haastattelun kautta saatu tieto ja hankkeen alkuvaiheeseen ajoittuva sähköpostin vaihto olivat myös kehittämismenetelmiä. Kehittämismenetelmät ovatkin kaikkia niitä käytännön toimia ja tapoja, joilla on mahdollista tehdä havaintoja kehittämishankkeen edistämisen hyväksi. (Hirsjärvi ym. 2009, 183).

Vanhempien haastattelut olivat teemahaastatteluja, sillä kiinnostus kohdistui lasten suomen kielen oppimisen tukemiseen. Haastattelun tarkoitus oli kartoittaa vanhempien näkemyksiä siitä, mikä tukee lasten suomen kielen oppimista ja mikä merkitys sen oppimisella on. Teemahaastattelussa kysymykset liittyivät aihealueeseen (Hirsjärvi ym. 2009, 208). Haastattelun kohteena olivat vanhemmat, joiden lasten äidinkieli on muu kuin suomi. Kananen (2012, 100–101) mukaan haastateltaviksi valitaan henkilöitä, joita asia koskettaa. En litteroinut haastatteluja sanatarkasti.

Keräsin palautetta aikuisilta keskustellen. Palaute oli kehittämisen ja reflektion väline osallistuvan havainnoinnin lisäksi. Teemme jatkuvasti arkipäivän havaintoja ympärillämme mieltämättä sitä havainnoinniksi (Kananen 2012, 98). Itse tein havaintoja osallistumalla toimintaan. Kirjoitin havainnoistani tarkkoja muistiinpanoja päiväkirjaani analysoiden samalla niiden sisältöä. (Kananen 2012, 97.)

Kokeilevan toiminnan kautta oli mahdollista kehittää lasten S2-kielen oppimisen tukemiseen soveltuvia välineitä. Soveltuvuudella tarkoitan, että niitä oli määrällisen ajan ja materiaalin puitteissa mahdollista hankkia tai valmistaa. Työyhteisön asiantuntijuus keskustelujen ja arvioinnin kautta oli merkittävää, sillä niiden kautta hanke eteni. Kuvallisten tekniikoiden käyttö liittyi kehittämishankkeen aiheeseen, sillä suomen kielen oppimisen tukemiseen käytetään yleisesti kuvia. Aikomuksena oli myös valokuvata kehittämishankkeen eri vaiheita, sillä valokuvat toimivat muistin tukena ja elävöittivät opinnäytetyön raporttia ja tuotettua välinepakettia. On hyvä, että kyniä ja paperia on aina saatavilla sekä lapsille, että aikuisille. Tämä liittyy kommunikaation tukemiseen kuvien avulla. On mahdollista piirtää kuva, kun sanat eivät riitä. Halmeen (2013, 86) mukaan kuvittamista tulisikin käyttää mahdollisimman paljon S2-kielen opetuksessa. Kirjallisilla menetelmillä tarkoitin muistiinpanojen ja päiväkirjan kirjoittamista, jotka toimivat muistin tukena. Menetelmäkirjallisuuteen tutustuin usean teoksen kautta.

Dokumentoin kehittämishanketta kirjoittamalla oppimispäiväkirjaa, muistiinpanoja ja muistioita sekä kuvittamalla ja valokuvaamalla kaikkea hankkeeseen liittyvää materiaalia. Salosen (2013, 23–24) mukaan kehityshankkeen aikana ja aiemmin tuotetun materiaalin tallentaminen ovatkin tyypillisiä dokumentointitapoja.

3 VARHAISKASVATUSTA JA S2-KIELEN OPETUSTA PÄIVÄKOTI VILLASUKASSA

3.1 Varhaiskasvatuksen määrittelyä

Varhaiskasvatusta on mahdollista määritellä usealla tavalla. Varhaiskasvatustilain (Varhaiskasvatustilaki 580/2015, 1§) mukaan varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista pedagogiikkaa painottavaa kasvatuksa, opetusta ja hoitoa, jota annetaan päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muussa hoitomuodossa. Lain mukaan lasten päivähoidolla tarkoitetaan varhaiskasvatusta. Tavoitteena on edistää lapsen tasapainoista kasvamista, kehitystä ja oppimista lapsen eri kasvuympyröissä yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa lapsen vanhempien kanssa. Varhaiskasvatus on yhteiskunnan järjestämää, valvomaan tai tukemaan hoitoa, kasvatuksa tai opetusta. (Heikkilä & Välimäki 2005, 11.) Turun kaupungin varhaiskasvatuksen toiminta-ajatuksena on järjestää asiakkaiden tarpeista lähtevää laadukasta ja monipuolista palvelua, joka edistää lapsen hyvinvointia, kasvua, kehitystä ja oppimista. Kasvatustumppanuus tukee lasten ja vanhempien osallisuutta varhaiskasvatukseen. (Turun kaupunki 2013, 4.)

Laadukkaan varhaiskasvatuksen takeena voidaan pitää ammattitaitoista henkilökuntaa, jolloin kasvattajayhteisön kaikilla jäsenillä on vahva osaaminen ja tietoisuus kasvatustehtävästä. Varhaiskasvatustalveluja voivat tuottaa kunnat, järjestöt, yksityiset tai seurakunnat. (Heikkilä & Välimäki 2005, 11.) YK:n Lapsen oikeuksiin sitoutuneet sopimusvaltiot takaavat, että lasten hyvinvoinnista vastaavissa palveluissa ja laitoksissa noudatetaan viranomaisten määräyksiä esimerkiksi henkilökuntamääräistä, soveltuvuuksista ja henkilökunnan valvonnasta (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989, 3 artikla). Suomi allekirjoitti sopimuksen vuonna 1991 ja muutti kansallisen lainsäädännön vastaamaan kansainvälistä lainsäädäntöä (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989, 4). Yksityisten palveluntuottajien varhaiskasvatus on julkisesti valvottua lain säätlemää toimintaa. Päiväkotien omavalvontasuunnitelma varmistaa palvelun laadun ja lainmukaisuuden (Turun kaupunki, 14). Kasvatustyön taustalla on teorioita ja tietoa, joihin

varhaiskasvatus perustuu (Kronqvist 2011, 13). Niistä enemmän seuraavassa luvussa.

3.2 Varhaiskasvatukseen liittyviä teoriasuuntauksia

Piaget'n teoria on vaikuttanut paljon varhaiskasvatuksellisiin käytäntöihin (Hännikäinen & Rasku-Puttonen 2001, 171). Hänen konstruktivistisen teorianäkemyksensä mukaan lapsella on sisäisiä tietorakenteita, jotka kehittyvät uuden tiedon ja kokemusten muovaamina. Piaget'n teoria on vaiheteoria, jossa edetään tiettyjen vaiheitten kautta seuraavaan (Hännikäinen & Rasku-Puttonen 2001, 159–162.). Lapsen varhaisina elinvuosina kognitiivinen kehitys etenee vauhdilla (Nurmi ym. 2010, 21). Ensimmäinen kehitysvaihe on sensomotorinen, jolloin lapsi hankkii tietoa aistien ja liikkumisen avulla. Seuraavassa, ikävuodet kahdesta seitsemään eli esioperationaalisessa vaiheessa kehitty lapsen symbolien ja sanaston hallinta. Tässä vaiheessa lapsen ajattelu on jo kehittynyttä, mutta hän pystyy kiinnittämään huomiota vain yhteen näkyvään asiaan, esimerkiksi nesteenvysyvyystehtävässä vain nesteen pintatasoon. Piaget'n teorian mukaan oppiminen ei ole kehityksen edellytys, vaan kehittyminen tapahtuu kyseisten vaiheiden kautta. (Hännikäinen & Rasku-Puttonen 2001, 159–162.)

Lapsi havainnoi ja on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa, jolloin hänen tietonsa kasvaa (Nurmi ym. 2010, 20). Vygotskyn mukaan lapsi oppii tällä tavalla sanoja ja symbolien merkityksiä. Lapsi kuulee ääniä ympärillään, matkii niitä ja vähitellen ymmärtää niiden merkityksen. (Smidt 2010, 90.) Näiden vuorovaikutustilanteiden lisäksi lapselle tulisi järjestää kehitystä tukevaa toimintaa. Vygotsky kehitti tähän liittyvän käsitteen *lähikehityksen vyöhyke*. (Hännikäinen & Rasku-Puttonen 2001, 166–168.). Käsite liittyy taitoihin, joita lapsi jo osaa ja taitoihin, joita hän voi saavuttaa esimerkiksi opetuksen myötä (Hakkarainen 2001, 196–197). Vygotskyn mukaan lapsen kehittyminen ei tapahdu muutenkaan tiettyjen vaiheitten kautta, vaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa (Hännikäinen & Rasku-Puttonen 2001, 165).

Molemmat, sekä Vygotsky että Biaget korostivat lapsen aktiivista roolia uusien asioiden oppimisessa (Hännikäinen & Rasku-Puttonen 2001, 173). Varhaiskasvatuksessa onkin korostettu sekä lapsen omaa aktiivisuutta, että kehitysvaiheiden huomioimista. Lapsille luodaan oppimistilanteita, joissa kehitys mahdollistuu. Varhaiskasvatusikäisille tämä tarkoittaa leikkiä ja leikillistä toimintaa. (Hännikäinen & Rasku-Puttonen 2001, 175–177.) Erilaiset oppimistyyli, kuten auditiivinen, visuaalinen ja kinesteettinen tulisi myös huomioida toiminnan suunnittelussa. Auditiivinen liittyy kuuloaistin avulla tapahtuvaan oppimiseen, visuaalinen oppiminen perustuu näköhavaintoihin ja kinesteettinen oppiminen on kehon ja tekemisen kautta oppimista. (Halme & Vataja 2011, 38–39.)

Varhaiskasvattajan toimintamenetelmät ja -sisällöt kertovat hänen arvomaailmastaan (Halme & Vataja 2011, 98). Suhtautuminen toisiin ihmisiin kertoo ihmis käsityksestä. Yhteiskunta muuttuu, joten myös kasvatuskäytännöt muuttuvat. Varhaiskasvattajan tulisikin miettiä suhtatumistaan esimerkiksi maahanmuuttajataustaisiin lapsiin; näkeekö kasvattaja heidät kasvatustyön kohteina vaiko aktiivisina toimijoina. Lapsen vahvuudet ja osaaminen tulisi löytää ja huomioida toiminnan suunnittelussa. Varhaiskasvattajan on mahdollista auttaa lasta voimaantumaan arvostamalla lapsen omaa kulttuuria ja kieltä. (Halme & Vataja 2011, 97–98.)

3.3 Päiväkotit VillaSukka

VillaSukka on yksi Sateenkaarikoton omistamista kuudesta päivähoitoyksiköstä ja se sijaitsee Turun Lausteella. Päiväkodissa on 44 hoitopaikkaa 0–6 vuotiaille lapsille. Suurin osa päiväkodin lapsista on monikielisiä ja -kulttuurisia. Toiminta siellä tapahtuu pienryhmissä ja se on suunnitelmallista sekä tavoitteellista. VillaSukka panostaa erityisesti yksilöllisyyteen ja suomen kielen opetukseen, joka tapahtuu leikkien ja pelien avulla. (Sateenkaarikoto 2015, 3.)

Sateenkaarikoton ja VillaSukan toiminnassa toteutuvia arvoja ovat: perhelähtöisyys, läheisyys ja kodinomaisuus. Vanhemmat ovatkin lastensa parhaita asiantuntijoita ja ensisijaisia kasvattajia. Päiväkodin työntekijät toimivat vanhempien

kasvatuskumppaneina perheitä tukien ja apua antaen. Jokaisella lapsella on päiväkodissa omahoitaja. Hän tuntee lapsen perheen asioita ja tukee lapsen kasvua yksilöllisesti. (Sateenkaarikoto 2015, 5.)

Yhteisöllisyys on edellä mainittujen lisäksi tärkeä perusarvo päiväkotien arjessa. Vanhemmat ovat tervetulleita osallistumaan esimerkiksi aamupiireihin, retkille ja muuhun toimintaan. (Sateenkaarikoto 2015, 5.) VillaSukan varhaiskasvatus perustuu valtakunnallisiin Varhaiskasvatusperusteisiin sekä Turun kaupungin ja päiväkodin omaan suunnitelmaan. Lisäksi jokaiselle lapselle laaditaan oma varhaiskasvatussuunnitelma. (Sateenkaarikoto 2015, 4.)

3.4 Päiväkotikielen VillaSukan S2-kielen varhaiskasvatussuunnitelma

Kun maahanmuuttajataustaisen perheen lapsi aloittaa päiväkotikielen VillaSukassa, selvitetään perheen hoitotarpeita ja taustaa. Asiat kirjataan alkukeskustelulomakkeeseen sekä kulttuuripassiin. Perheet saavat myös luettavakseen usealle kielelle käännetyn ohjevihkon, jossa selvitetään hoitokäytäntöjä sekä arkisia toimintatapoja. Lapselle laaditaan S2-kielen oppimissuunnitelma- ja seurantalomake. (Sateenkaarikoto 2015, 20.) Suomen kielen oppiminen tapahtuu arjen tilanteissa, vertaistuen kautta sekä erillisissä oppimistuokioissa. Kasvattaja sanoittaa lapselle toiminnan yhteydessä tapahtuvaa tekemistä. Näissä tilanteissa ja esimerkiksi leikkihetkissä lapset saavat toisiltaan kielen oppimisen vertaistukea. Jokaisessa ryhmässä on hyvä olla riittävästi suomenkielisiä lapsia, jotta vertaisoppimista voisi tapahtua. (Sateenkaarikoto 2015, 21.)

Päiväkodissa järjestetään myös erillisiä suunnitelmallisia ja tavoitteellisia S2-kielen oppimistuokioita. Ne toteutetaan pienryhmissä monipuolisin menetelmin. Lapsille myös kehitetään innostavia ja hauskoja välineitä suomen kielen oppimiseen. (Sateenkaarikoto 2015, 21.) Sadut, lorut, runot, näytelmät ja laululeikit tukevat lasten kielellistä kehittymistä. Aikuiset puhuvat selkeällä suomen kielellä ja puheen tukena käytetään kuvia. Kuvat auttavat lapsia ymmärtämään puheen sisältöä. (Sateenkaarikoto 2015, 11.)

Päiväkoti VillaSukka noudattaa kestävästä kehitystä Vihreä lippu -ohjelman mukaisesti. Suomen kielen opetus tapahtuu myös osana Vihreän lipun suunnitelmaa, jonka tavoitteita ovat: 1) Lasten liikuntakasvatuksen tukeminen, 2) Terveellisten ruokatottumusten ja tapojen tukeminen ja 3) Luonnon kunnioittaminen ympäristöystävällisillä toimenpiteillä. Jokaiselle kuukaudelle on määritetty tarpeet, teemat ja tavoitteet, ja toiminta etenee niiden mukaisesti. Kehoon ja liikuntaan liittyvät sanat, ruokailusanat ja tavat, luonto- ja ympäristösanasto sekä ympäristöystävälliset tavat tulevat tutuiksi lapsille. (Sateenkaarikoto 2015, 7.)

4 KIELEN KEHITTYMINEN JA TOISEN KIELEN OPPIMINEN

4.1 Lapsen kielen kehittyminen

Kielen kehittyminen alkaa jo sikiövaiheessa, jolloin lapsi kuulee ympäristön ääniä. Silti lapsen on vaikea sanoittaa muistojaan ennen kielitaitoa, koska hänellä ei vielä silloin ole ollut tilanteeseen sopivaa sanastoa (Fivush & Nelson 2004, 574). Kielen taitaminen antaa mahdollisuuden esimerkiksi ajattelemiseen (Nurmilaakso & Välimäki 2010, 5). Lapsen sisäisen kielijärjestelmän katsotaan aktivoituneen jo ennen kuin hän puhuu ensimmäisiä sanojaan. Lapsella on synnynnäinen kiinnostus ja tarve osallistua sosiaaliseen vuorovaikutukseen (Loukusa ym. 2011, 14–15) ja kaikki lapset ovatkin motivoituneita kielen oppimiseen (Halme & Vataja 2011, 21). Tämä kiinnostus kehittää lapsen kommunikaatio- ja vuorovaikutustaitoja. Lasta hoivaavilla aikuisilla on vaistonvarainen taito houkutella lasta osallistumaan vuorovaikutukseen. Näin lapsi tiedostaa itsensä, tulkitsee ympäristön toimintaa ja muokkaa omaa toimintaansa, jotta voisi vaikuttaa muiden ihmisten toimintaan. Samalla lapsen kieli kehittyy. (Loukusa ym. 2011, 15–16)

Lapsi ymmärtää puhetta jo aiemmin kuin pystyy sitä tuottamaan (Laakso 2011, 180). Lapselle puhutaankin hoitotilanteissa kutakin toimenpidettä sanoittaen. Lapsi kuuntelee puhetta ja erottaa siitä äänenpainoja, rytmejä, tavuja ja tunnetiloja. Aikuisen olisi hyvä kiinnittää huomiota siihen, millaisin äänenpainoin puhuu lapselle. (Pollari & Koppinen 2011, 129–130.) Lapsen kielellisen kehittymisen katsotaan alkavan viimeistään syntymästä (Nurmilaakso & Välimäki 2010, 5). Jo alle vuoden vanhalla lapsella on olemassa äänellisiä keinoja luoda sosiaalisia kontakteja (Smidt 2010, 90), mutta aluksi lapsi viestittää itkulla tarpeistaan. Aikuinen vastaa niihin oman tapansa ja kulttuurinsa mukaan ja yhteinen vuorovaikutus alkaa kehittyä. Lapsi tarttuu esineisiin ja aikuinen sanoittaa niitä. Lapsi oppii esineen ja sanasymbolin yhteyden. Vähitellen lapsi alkaa liikkua ja osoitella ympärilleen ja kysellä Mikä? -kysymyksiä. (Pollari & Koppinen 2011, 130–131.) Kielen

ja vuorovaikutuksen merkitys onkin huomattava lapsen kehitymiselle (Nurmi-laakso & Välimäki 2010, 5).

Kaikki kielet maailmassa sisältävät saman tyyppisiä aineksia, jotka opitaan samassa järjestyksessä. Lapset oppivat ensin äänteitä, josta muodostuu jokeltelua ja tavuja, tavuista muodostuu sanoja, sanoista lauseita ja lauseista kokonaisia kertomuksia. Lapsen omaksuman kielen monipuolisuus rakentuu sekä kieliympäristöstä, että sen virikkeistä. (Pollari & Koppinen 2011, 128.) Lapsen kielellisestä vuorovaikutuksesta tulee vähitellen tietoista ja tavoitteellista (Laakso 2011, 177). Nelsonin (1986) mukaan lasten sanavaraston laajentuminen on kuitenkin yksilöllistä. Jotkut laajentavat sanavarastoaan tehokkaasti testaamalla ja tuottamalla yhä uusia sanoja. Tätä kutsutaan *tuottamisstrategiaksi*. Toiset lapset kuuntelevat ja puhuvat vasta sitten kun osaavat ja sanavarasto laajenee hitaasti. He toimivat *ymmärtämisstrategiaa* käyttäen. (Pollari & Koppinen 2011, 132.)

Lapsi opettelee ja oppii kieltä leikeissä ja muissa hänelle tyypillisissä toiminnoissa (Nurmi-laakso & Välimäki 2010, 5). Kaksivuotiaiden lasten sanat liittyvät yleensä omaan kasvuympäristöön ja heidän kielellinen kehitystehtävä on liittää sanoja kokonaisiksi lauseiksi. Kolmevuotias osaa jo kielen perusrakenteita ja joitakin aikamuotoja. Neljä-viisi -vuotiaat osaavat käyttää sanaluokkia, vertailumuotoja ja sijamuotoja lähes aikuisten tapaan. Lapsen mielikuvituksen ja toden raja on häilyvä ja hän puhuu siitä, minkä uskoo olevan totta. Sadut toimivat lapselle sekä kielen rikastuttajina, että luovan toiminnan lähteinä. Esikouluikäinen ymmärtää, että on olemassa samaa tarkoittavia sanoja sekä saman sanan eri merkityksiä. (Pollari & Koppinen 2011, 132–137.) Kielellinen kehittyminen on kuitenkin Darrahin, Hodgen, Magill-Evansin ja Kembhavin (2003) mielestä yksilöllistä, eikä se etene kaikilla samanaikaisesti (Laakso 2011, 187).

4.2 Toisen kielen oppiminen

Päiväkodeissa on hyvä olla kasvattajia, joilla on taito suunnitella toiminta lasten kielellistä kehitystä tukevaksi (Kela 2012, 3). Kasvattajien tulee havainnoida lasta

ja tiedostaa lapsen lähikehityksen vyöhyke ja opetustavoitteet määritellään lapsen kielitaidon mukaan. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan laaditaan kaksikielisyysuunnitelma, johon kirjataan kielen oppimisen tavoitteet, seuranta ja arviointi. Tämä tapahtuu yhdessä keskustellen vanhempien kanssa. (Halme 2013, 89–94.) Kannattaa myös muistaa, että lapset ovat erilaisia oppimistyyteiltään. Joku on tarkkailija, toinen kokeilee rohkeasti ja kolmas uskaltaa heittäytyä mukaan kielelliseen toimintaan. (Kela 2012, 3.)

Äidinkieltä voidaan kutsua ensikieleksi tai lähtökieleksi (Nissilä ym. 2006, 12). Tämän kielen osaamisella on tärkeä merkitys lapsen toisen kielen oppimiselle. Äidinkieli toimii ajattelun ja tunteiden kielenä, mutta suomen kielen oppiminen mahdollistaa sosiaalisen kanssakäymisen ja vuorovaikutuksen kodin ulkopuolella. Lapsen äidinkielen oppimista voidaan tukea päiväkodissa monin tavoin. Vanhemmille kerrotaan sen merkityksestä ja lapsille luetaan ja lauletaan heidän omalla äidinkielellään. (Halme 2013, 87–88.) Äidinkieli tulisi oppia niin hyvin, että se mahdollistaisi kielellisen ajattelun (Hakamo 2011, 21).

Halmeen (2013, 91) mukaan kieliä opitaan sekä rinnakkain, että peräkkäin. Rinnakkain eli samanaikaisesti oppimisella tarkoitetaan, että lapsi oppii kahta kieltä omassa ympäristössään ennen kuin täyttää kolme vuotta. Yleensä lapset oppivat kielet peräkkäin eli äidinkielen kotona ja toisen kielen tullessaan päiväkotiin. Puhutaan myös pintakielestä ja ajattelukielestä. Pintakieli opitaan ensin ja sitä käytetään erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Ajattelukielen eli akateemisen kielen oppiminen saattaa kestää jopa kymmenen vuotta. Sitä tarvitaan esimerkiksi koulussa opettajan puheen ymmärtämiseen. (Halme 2013, 91.) Lapsen on mahdollonta seurata tai ymmärtää opetusta, ellei hän osaa tätä ajattelun kieltä (Halme & Vataja 2011, 21–22).

Kieltä ei kuitenkaan opita hetkessä ja sen oppimista voivat heikentää suuret lapsiryhmät ja ympäristön meluisuus. Melu vaikeuttaa äänteiden kuulemistä ja puheen ymmärtämistä. Meluun ja ryhmäkokoihin tulisikin kiinnittää erityistä huomiota varhaiskasvatuksessa. (Halme 2013, 92.) Lapsi ei opettele kieltä varsinaisesti harjoittelemalla, vaan kommunikoimalla eri tilanteiden vaatimin tavoin (Kela 2012, 1) Lapsella saattaa olla myös jopa vuoden kestävä hiljainen kausi toisen

kielen oppimisessa, jolloin hän harjoittelee ja kertaan kieltä mielessään (Nissilä ym. 2006, 14–15).

Halmeen (2013, 93) mukaan S2-kieltä tulisi opettaa funktionaalisesti eli toiminnallisesti liittyen siihen, millaista kieltä lapsi tarvitsee leikeissä, ryhmätoiminoissa ja arjen tilanteissa. Toinen kielen opettamisen periaate on autenttisuus eli oppiminen luonnollisissa kielenkäyttötilanteissa ja -aineiksissa (Nissilä ym. 2006, 13). Pienten lasten hoitotilanteet antavat tähän mahdollisuuden, jolloin opetus sisältyy luonnollisena osana lapsen arkeen (Halme & Vataja 2011, 25). Näin lapset oppivat tekemällä ja toimimalla, jolloin vuorovaikutustilanne jää muistiin. Tätä kutsutaan käyttöpohjaiseksi kielinäkemykseksi. (Kela 2012, 1–4.)

Kielenoppimisessa on herkkyyksia, jolloin uuden kielen omaksuminen sujuu helposti (Nissilä ym. 2006, 54–55). Kielen oppimista tulisikin tukea systemaattisesti, eikä hukata näitä kielenoppimisen herkkyyksia (Halme (2013, 96). Kielen oppimisen tulee myös olla hauskaa, joten aikuisen ja lapsen välisellä vuorovaikutuksella on siinä suuri merkitys. Alle kolmevuotiaiden lasten ryhmissä vuorovaikutus tapahtuu perushoidollisissa tilanteissa, jolloin aikuisen vaikutus lapsen kielen kehittymiselle on ratkaiseva. Ympäristö tulisi myös luoda sekä ulkoisesti että ilmapiiriltään lapsen oppimista tukevaksi. (Halme 2013, 95–98.) Lapsen kanssa voidaan myös leikkiä ja pelata erillisissä tuokioissa (Halme & Vataja 2011, 26). Näille tuokioille on tarvetta esimerkiksi tilanteissa, joissa ryhmään tulee uusi lapsi. Satukirjan tekstiäkin voi olla vaikea ymmärtää ja tällöin on mahdollista lukea helpompi kirja eriytyssä tuokiossa. Hyvin suunnitellut tuokit ovat paikallaan, mutta toisaalta ne voivat myös passivoida lasta. Tuokioissa lapsi saattaa vain istua hiljaa ja kuunnella. Sosiaaliset vuorovaikutustilanteet sen sijaan pakottavat lapsen osallistumaan ja oppimaan kieltä aktiivisella tavalla. (Kela 2012, 2–3.) Hyvä kielitaito on voimavara sekä lapselle itselle, että myöhemmin koko yhteiskunnalle (Halme 2013, 89), mutta sen omaksuminen on kuitenkin pitkäkestoinen prosessi (Nissilä ym. 2006, 57). Toinen kieli tulisi kuitenkin oppia mahdollisimman hyvin ennen koulun aloittamista (Halme 2013, 100).

4.3 Kaksikielisyys

Kaksikielisyyttä voidaan määritellä useilla tavoilla esimerkiksi oppimisajan tai -paikan mukaan, kielitaidon asteen, tilanteen tai lapsen ja ympäristön suhtautumistavan mukaan. (Pollari & Koppinen 2011, 139.) Sosiologiassa kaksikieliseksi henkilöksi määritellään henkilö, joka on oppinut kielet kotona tai käyttänyt kahta kieltä samanaikaisesti alusta alkaen. Kielitieteessä kaksikieliseksi määritellään henkilö, jonka kahden kielen hallinta on täydellistä tai syntyperäisen puhujan tasoista. Myös sellainen henkilö, joka hallitsee kahta kieltä saman tasoisesti tai jonkin verran toisen kielen rakenteita, määritellään kaksikieliseksi. Sosiaali- tai psykologian määrittelyssä kaksikieliseksi määritellään henkilö, joka samaistuu kahteen kieleen, kaksikieliseksi tai jota muut ihmiset pitävät kaksikielisenä. (Halme & Vataja 2011, 13–14.)

Toiminnallinen kaksikielisyys merkitsee sitä, että lapsi käyttää tietyissä tilanteissa toista hallitsemaansa kieltä ja joissain tilanteissa toista kieltä. Esimerkiksi tunteisiin liittyvät asiat voi olla helpompi ilmasta omalla äidinkielellä, kuin toisella kielellä. Lapsi voi myös kokea itsensä kaksikieliseksi, jolloin hän samaistuu molempia kieliä puhuviin henkilöihin. Tällöin puhutaan kokemuksellisesta kaksikielisyydestä. (Pollari & Koppinen 2011, 139.) Luonnollisesti kaksikielinen on henkilö, jonka vanhempien äidinkielet ovat eri kielet ja lapset oppivat syntymästään asti puhumaan eri kieliä (Nurmi ym. 2010, 47). Karasma (2012, 70) puhuukin tällöin rinnakkaisesta kaksikielisyydestä.

Maahanmuuttajataustaisista lapsista on tullut kaksikielisiä, jotta he pärjäisivät siinä ympäristössä, jossa he kasvavat (Romaine 1999, 252). Heidän tulisi oppia toiminnallinen kaksikielisyys, jotta he pystyisivät puhumaan, ymmärtämään ja ajattelemaan kahdella kielellä, sekä vaihtamaan tarvittaessa automaattisesti kielestä toiseen. Lapsen maahantuloikä ja maassaoloaika vaikuttavat siihen, millä tavalla hän oppii suomen kieltä. Esimerkiksi alle kuusivuotiaana lapsi voi oppia kielen rakenteet ja ääntämisen samalle tasolle kuin syntyperäinen puhuja. (Halme & Vataja 2011, 21–22.) Kaksikieliset tarkkailevat omaa kielenkäyttöään

ja näin heille kehittyy taito kielen rakenteiden erittelemiseen, jolla taas on positiivinen vaikutus lapsen myöhempään koulumenestykseen. Onkin tärkeää tukea vähemmistöryhmiin kuuluvien lasten kaksikielisyyttä ja mahdollistaa heille tasavertaiset oppimisen mahdollisuudet. (Nurmi ym. 2009, 49.) Olisi hyvä myös muistaa, että käytännöllisen merkityksen lisäksi useiden kielten taitamisella on myös puhetta rikastuttava ja henkistä lisäarvoa antava tehtävänsä (Hakamo 2011, 21).

5 KUVAT JA MUU TOISEN KIELEN OPPIMISEN TUKEMINEN

5.1 Kuvien käyttö ja S2-kielen tukeminen

Kuvalliset viestit mahdollistavat kommunikointia ja vuorovaikutusta ihmisten välillä (Rusanen ym. 2014, 17). Kuvat sopivatkin vuorovaikutuksen välineeksi kielelle tahansa, jolla on vaikeuksia ymmärtää puhetta tai ilmaista itseään puheen avulla (Vilen 2008, 305). Kuvat vaikuttavat myös ihmisen hyvinvointiin (Rusanen ym. 2014, 17), sillä kuvallisen ilmaisun kautta on mahdollista myös ilmaista tunteita. Kuva itsessään voi antaa äänen tunteelle, mutta se mahdollistaa myös etäisyyden niihin. (Ahonen-Eerikäinen 1996, 13; Levine 2001, 23; Tammi 2011, 53.) Kuvilla voikin olla hoitavaa ja rauhoittavaa merkitystä henkilölle, jolla on kommunikaatio- tai keskittymisvaikeuksia (Vilen 2008, 302–303). Kuvat voivat olla valmiita, itsetuotettuja, valokuvia, kuvasarjoja ym. kuvaavia tai abstrakteja tuotoksia (Vilen 2008, 203–310). Itsetuotettujen kuvien tekemisen esteenä saattaa olla kriittisyys ja pelko arvostelusta. Olisi kuitenkin hyvä muistaa, että kaikilla ihmisillä (Kuva 1.) on kykyä luovuuteen, kun sen vain sallii itselle. (Tammi 2011, 50–53.)

Kuva 1. Lapsen luovuutta.

Puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja eli AAC-keinoja käytetään suomen kielen tukemiseen. Ne perustuvat näkö- ja tuntoaistin käyttämiseen kommunikaatiossa. Kuvien avulla lasten on mahdollista tehdä aloitteita. Useat toiminnot, kuten laulut, leikit, pelit ja sadut voidaan kuvittaa. Samalla tuetaan suomea heikosti osaavan tai osaamattoman osallisuutta. Kuvat ja tukiviittomat auttavat lasta muistamaan laulut ja lorut. Päivän rakenne ja toiminnot voidaan myös kuvittaa, jolloin lapsen on mahdollista ennakoida tulevaa. (Halme & Vataja 2011, 31.) Lapsille on myös tuotettu paljon kirjoja, joissa on pelkästään kuvia ja joissa tarina muodostuu kuvituksesta (Pitkänen–Huhta & Pietikäinen 2012, 71). Lapsilla ensimmäinen tutustuminen taiteeseen, kuviin ja kirjallisuuteen tapahtuu usein kuvakirjoja katselemalla (Edwards 2008, 24; Halenius 2012, 21).

Piirtäminen on eräs keino kommunikoida monikielisten lasten kanssa. Sen käyttö on mahdollista riippumatta ajasta tai paikasta, sillä kuvan voi piirtää aina tarvittaessa. Piirtämisellä voidaan tukea lasten kiinnostusta tai keskittymistä aiheeseen. Satujakin on mahdollista kertoa kuvittamalla niitä samanaikaisesti Kylli-täti -menetelmää käyttäen. Piirtämällä voidaan selventää tapahtumia, ristiriitatilanteita tai esimerkiksi toimintaa jossain tilanteessa. (Halme & Vataja 2011, 32.) Kasvattajan tehtävä onkin rakentaa lapselle oppimisympäristö, joka mahdollistaa esteettisen kokemuksen, jossa tunteet saavat liikkua. Sellaiset tilanteet edistävät oppimista, koska ihminen muistaa parhaiten hetket, joihin on sisältynyt tunteita. (Rusanen ym. 2014, 29.)

5.2 Muita keinoja S2-kielen tukemiseen

Päiväkodin tilat ja sosiaalinen vuorovaikutus on mahdollista suunnitella maahanmuuttajataustaisten lasten kielen oppimista tukeviksi (Kela 2012, 1). Materiaali- ja leikkivälinehankinnat tehdään huomioimalla näitä lapsia. Erinäköiset nuket ja muut leikkivälineet herättävät kiinnostusta ja keskustelua. Päiväkodin seinillä voi olla kuvia ja kirjoituksia muista maista ja kulttuureista. Leikkivälineiden tulee olla helposti saatavilla, koska suomea taitamattomien lasten on vaikea kertoa ha-

luamistaan leluista. (Halme & Vataja 2011, 91.) Oppimisympäristöjä lapsille voidaan rakentaa myös teemoittain, esimerkiksi rakentelua, askartelua, roolileikkejä, kotileikkiä, nukkeleikkiä, kirjanlukemista, hiekka- ja vesileikkejä, tutkimusta ja musiikkia varten. Leikkiympäristöjen määrää rajoittavat vain tilojen ja mielikuvituksen tuomat rajoitteet. Nämä ympäristöt mahdollistavat lapsille omaehtoisen toiminnan ja suovat aikuisille tilaisuuden havainnoida lasta, arvioida suomen kielen kehitystä ja suunnitella toimintaa lasten tarpeiden mukaan. (Halme & Vataja 2011, 91–94.)

Maahanmuuttajataustaisia lapsia voidaan saduttaa joko äidinkielellä tai valtakielellä (Karlsson 2014, 110). Näin lapset voivat lisätä kulttuurien välistä tietoa ja ymmärrystä kertomalla omasta tai vanhempiansa lähtömaasta. Samalla on mahdollista saada tietoa siitä, millaista tietoa, tunteita ja taitoja näillä lapsilla on. (Karlsson 2014, 112.) Menetelmänä sadutus on lapsilähtöinen, sillä siinä kuullaan lapsen ajatuksia ja kertomuksia. Päiväkodissa lapsen omakieliset aikuiset voivat saduttaa lasta hänen omalla kielellään. Menetelmän apuna voidaan käyttää esineitä, kuvia ja kortteja. Myös ryhmäsadutus on mahdollista. Suomea opettelevan lapsen ensimmäinen satu voi olla yhden sanan mittainen, mutta sitä voi täydentää kuvittamalla. Säännöllisesti saduttamalla lapsen kielellinen kehittyminen tulee näkyväksi. (Halme & Vataja 2011, 28.) Menetelmää onkin mahdollista käyttää kuuntelemisen, vuorovaikutuksen ja esimerkiksi tutkimuksen apuna (Karlsson 2014, 118).

Espoossa on kehitetty Pienten kielireppu – tasolta toiselle -arviointityökalu, joka pohjautuu eurooppalaiseen viitekehykseen. Kielirepun avulla seurataan, arvioidaan, suunnitellaan ja toteutetaan S2-kielen opetusta. Sitä on mahdollista käyttää siirtymätilanteissa yhteistyön välineenä, jolloin tieto siirtyy vanhempien luvalla varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja kouluun. Pienten kielirepun avulla lasten äidinkielen ja suomen kielen taitoa ja tuen tarvetta on mahdollista arvioida. Kielirepusta löytyvät kielitaidon A1 ja A2 tasokuvaukset. Pienten kielireppuun voi tutustua tarkemmin ja se on käytettävissä Espoon kaupungin internetsivustolla. (Halme & Vataja 2011, 37.)

On myös muita menetelmiä, joita on kehitetty toisen kielen oppimista tukemaan. Total Physical Response eli TPR on eräs sellainen. Menetelmässä toistetaan, kerrataan ja käytetään kaikkia aistikanavia eli se sisältää liikkumista, kuvia ja esineitä. (Halme & Vataja 2011, 28-30.) Kaikkien aistien käyttö eli monikanavainen opetus soveltuukin hyvin S2-opetukseen, sillä opimme eri tavoin auditiivisesti, visuaalisesti, kinesteettisesti sekä taktiilisesti. Visuaaliset keinot, kuten kuvittaminen ovat hyödyllisiä, sillä kuulemalla oppiminen on raskasta etenkin silloin kun kielen oppiminen on vasta alussa. (Halme 2013, 94.) Suomalainen Sanasäkki perustuu TPR-menetelmään. Molempien menetelmien tuokioissa on aina samat aikuiset, samat lapset ja sama struktuuri alku- ja loppulauluineen. Lasten kirjallisuus ja erilaiset pelit myös tukevat suomen kielen oppimista. (Halme & Vataja 2011, 28-30.)

Kun lapsella ei ole sanoja, korostuvat silloin eleet, äänenpaino ja muu sanaton viestintä. Toivottavasti aikuinen katsoo silloin lasta silmiin, on häntä lähellä, kumartuu samalle tasolle, nauraa ja tartuttaa hyväntahtoista naurua myös lapseen ja kannustaa tätä ystävällisellä äänenpainolla, ja lapsi kokee itsensä hyväksytyksi. (Quilliam 1994, 41; Pollari & Koppinen 2011, 96–97.)

6 KEHITTÄMISHANKE PÄIVÄKOTI VILLASUKASSA

6.1 Kehittämishankkeen aloitus ja suunnittelu

Olin yhteydessä Sateenkaarikotoon hyvissä ajoin keväällä 2015 hankkiakseni harjoittelupaikan suuntaavia opintoja varten. Sain toiminnanjohtajalta positiivisen viestin, jossa minut toivotettiin tervetulleeksi ja luvattiin paikka harjoitteluun päiväkotia VillaSukassa. Olin tutustumiskäynnillä (Liite 1.) siellä elokuussa 2015. Keskustelimme opinnäytetyön aiheesta, mutta se jäi kuitenkin avoimeksi. Joku paikalla olijoista mainitsi S2-kieleen liittyvät asiat. Jäin miettimään aihetta ja lupasin olla yhteydessä päiväkotiin asian selkiytyttyä itselleni.

Oikeastaan halusin tehdä jotain luovaa ja osallistavaa esimerkiksi lasten tuottamien kuvien ja tarinoiden kautta. Sadutus tuntui mielenkiintoiselta menetelmältä tähän tarkoitukseen. Lähetin ideastani sähköpostia ja sain siihen vastauksen (Liite 2.). Idea ei tuntunut hyvältä, koska lapsia oli sadutettu heikohkoin tuloksin. Niinpä sitten päädyin S2-kielen tukemisaiheeseen, jonka ymmärsin myös päiväkodista tullee toiveeksi. Laadin opinnäytetyösuunnitelman, jonka lähetin (Liite 3.) päiväkotiin. Salosen (2013, 17) mukaan työskentely onkin syytä suunnitella huolellisesti. Päiväkodinjohtaja Elena Hering ja lastentarhanopettaja Pinja Hakanen lupautuivat kanssani kehittämään S2-kielen oppimisen tukemista. Tämän jälkeen solmimme kehittämishankkeen toimeksiantosopimuksen (Liite 4.) ja sovimme harjoitteluuni liittyvistä käytännön asioista.

S2-kieleen liittyvät asiat olivat vieraita itselleni, joten lähdin avoimin mielin tutustumaan aihekirjallisuuteen. Kehittämishankkeeseen kuuluu tutustuminen teoreettiseen viitekehykseen eli perehtyminen aiheeseen kirjallisuuden, artikkeleiden ja tutkimusraporttien kautta (Kananen 2012, 47–48). Sitä kautta tietämykseni ja asiantuntemukseni S2-kielestä, sen oppimisesta ja tukemisesta kasvoivat. Motivaationi myös nousi korkealle, kun oivalsin, mitä kaikkea sisältyy S2-kielen oppimiseen ja tukemiseen. Lapsen oma äidinkieli on pohja S2-kielen oppimiselle. Halme (2013, 87–88) korostaakin, että tukemalla lapsen äidinkielen osaamista, tuetaan

samalla lapsen toisen kielen oppimista. Tästä oli hyvä jatkaa kehittämishankkeen toteutusvaiheeseen.

6.2 Kehittämishankkeen toteutus

Kehittämishankkeen työstäminen alkoi marraskuun 2015 lopulla. Kävimme keskusteluja (Liite 5.) yhdessä hankkeen toimijoiden kanssa sekä ennalta sopien, että satunnaisesti. Käytän muistioissa sanaa palaveri talon säännöllisesti koontuvista palavereista. Keskustelut olivat niitä, jotka sovittiin ennalta. Piha- ja käytäväpalaverit olivat satunnaisia kehittämishankkeeseen liittyviä keskusteluja. Näiden lisäksi kävimme muitakin keskusteluja, joista en ole laatinut muistioita. Niistä ja muista hankkeeseen liittyvistä tapahtumista on merkintöjä oppimispäiväkirjassani. Kananen (2012, 48) korostaa tarkkojen muistiinpanojen merkitystä. Hän sanookin, että kirjoitetaan ylös mieluummin paljon kuin liian vähän. Näin saadaan todistusaineistoa myöhempää mahdollista tarvetta varten.

Päiväkodissa käytetty S2-kielen kuvallinen tuki

Kartoitin aluksi päiväkodin S2-kielen tukemiseen käytettyjä välineitä, sillä talossa oli jo muutaman vuoden kokemus aiheesta. Kiinnostukseni kohdentui kuvallisiin välineisiin. Päiväkodissa on paljon kuvia ja sain harjoitteluni aluksi kaulaani kommunikaatiokortit (Kuva 2.). Niitä käytetään, kun halutaan selventää jonkin asian merkitystä lapselle, joka ei vielä osaa suomen kieltä. Kommunikaatiokuvien merkitys korostuu siinä vaiheessa, kun lapsi aloittaa päiväkodissa ilman suomen kielen osaamista. Toki ne sopivat myös suomen kieltä taitaville lapsille tukemaan puheen ymmärtämistä. Havaintojeni mukaan lapsia kiinnosti kovasti nämä kuvat. He halusivat uudelleen ja uudelleen katsoa ja kuulla kuvien selityksiä. Ihmettelin tätä ja totesin kuvilla olevan merkitystä lapsille. Lisäisinkin kommunikaatiokuvien käyttöä päiväkodissa. Kun lapsi aloittaa päiväkodissa, kuvat voivat olla yksinkertaisia päivittäisiin toimintoihin liittyviä ja muuttuvat lasten puheen oppimisen myötä monipuolisemmiksi. Kananen (2012, 49) mukaan tällä tavalla havaintojen kautta on mahdollista saada tutkimusaineistoa.

Kuva 2. Kommunikaatiokortit.

Pastillipedagogiikaksi kutsutaan menetelmää, jossa lapsi opettelee kauden teemaan liittyvää sanastoa yhdessä kasvattajan kanssa. Lapsen kanssa katsotaan kuvia ja niistä keskustellaan. Samalla lapsen vuorovaikutustaidot ja sanasto kehittyvät. Tuokion lopuksi lapsi saa Xylitol-makeisen, mutta sen saamisen ehtona ei ole sanaston osaaminen. Makeisen saa aamiaisen, lounaan ja välipalan nauttimisen jälkeen. Lapset osallistuvat tähän havaintojeni mukaan mielellään.

Päiväkodin seinillä on paljon kuvallista materiaalia ja sitä käytetään puheen tukena eri tuokioissa. Useat toiminnot, kuten laulut, leikit, pelit ja sadut voidaan kuvittaa ja samalla tukea lapsen osallisuutta. Päivän rakenne ja toiminnot voidaan myös kuvittaa, jolloin lapsen on mahdollista ennakoida tulevaa. (Halme & Vataja 2011, 31.) Kuvia käytettäessä kannattaa harkita, onko kaikkien kuvien samanaikainen esillä pitäminen tarpeellista ja esteettistä. Lisääkö runsas ja värikäs seinäkuvitus levottomuutta? Päiväkodissa käytetään myös syy-seuraus -kortteja, joiden avulla lasta opastetaan ymmärtämään ei toivotun käytöksen seurauksia. Kun tietty toimintakuvio näytetään lapselle kuvien avulla, hän ymmärtää sen merkityksen. Päiväkodissa on myös käytössä Muksunkirja-sovellus, jonka kautta

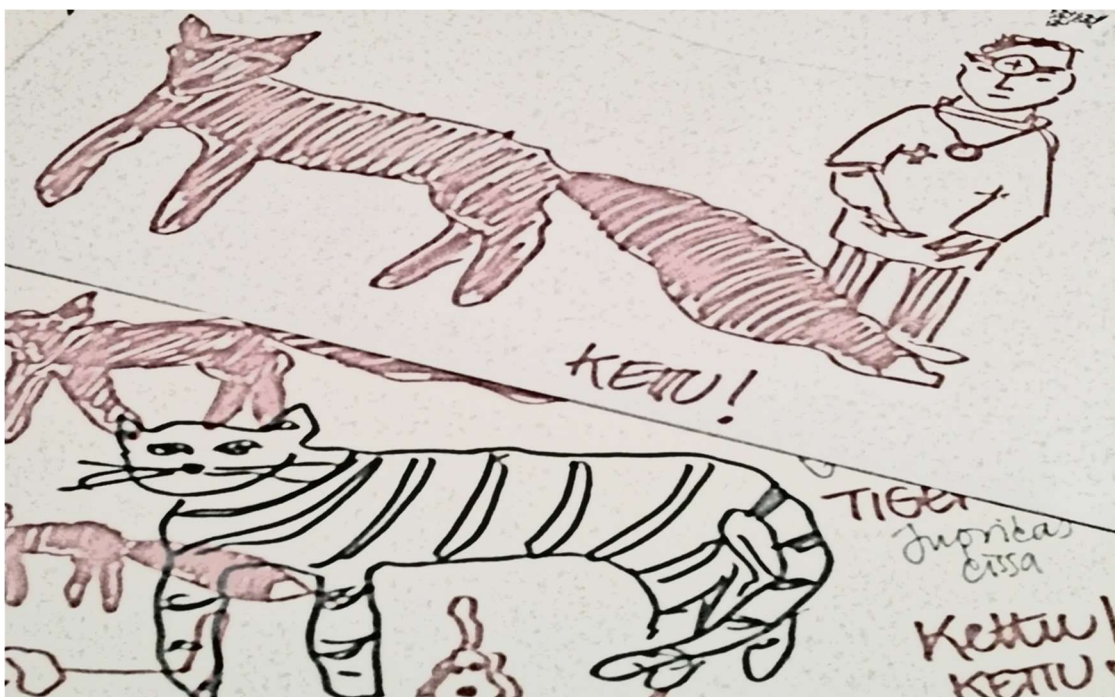
vanhemmat voivat katsoa valokuvia lapsistaan. Kuvat välittävät lasten vanhemmille tietoa päiväkodin tapahtumista.

Kehittämishankkeeni kenttätyö jatkui edelleen tutustumalla päiväkodissa käytettyihin menetelmiin ja tapoihin tukea S2-kielen oppimista. Salonen (2013, 18) kuvailee tämän vaiheen olevan raskas ja vaativa, mutta samalla opettavainen. Oppimispäiväkirjassani lukeekin, että ammattitaitoni on kasvanut ja olen saanut varmuutta toimintaani. Tähän on auttanut sekä Pinjalta, että Elenalta saamani rohkeaseva tuki ja palaute.

Kehittämishankkeen tuottama S2-kielen kuvallinen tuki

Päiväkodissa on paljon kuvitettuja selkokieliä satuja. Lapsille voidaan kertoa myös arvoituksellisia piirroksia. Itse halusin kokeilla sadun kertomista Kylli-täti-menetelmää käyttäen. Sovimme kokeilusta yhdessä ohjaajani Pinjan kanssa (Liite 5.). Harjoittelin kuvien piirtämistä kotona, saadakseni varmuutta kuvittamiseen. Kokeilin myös eri välineitä, kuten esimerkiksi huopakyniä ja väriliituja. Väri-liidut olivat mielestäni parempi vaihtoehto, tosin Kylli-täti teki kuvansa aikoinaan akvarelliväreillä. Valitsin sadun Kultakutri ja kolme karhua, sillä osaan sen ulkomuistista. Reflektoin kerrontaani havainnoimalla lasten ilmeitä ja keskittymistä. Karhut söivät aamupuuroa, kuten lapsetkin. Ne kävivät myös metsäretkellä, samoin kuin lapset kävivät. Sitten karhut menivät nukkumaan, kuten lapset päiväkodissa. Sadun aihepiiri oli liitettävissä lasten päivien sisältöön. Mielestäni tämä tuki suomen kielen oppimista ja tapahtumien ymmärtämistä. Tein joitakin kuvia ennalta, ettei lasten tarvitsisi odottaa kuvien valmistumista. Piirtäminen kiinnitti lasten huomion. Tosin eräs suomen kieltä puhumaton lapsi lähti kävelemään ympäristöön tuokion aikana. Sainkin ohjaajaltani palautetta, että lapsille kannattaa laittaa tuolit tai istuinalustat, joille he asettuvat istumaan. Hän myös sanoi, että valmiit ennalta piirretyt kuvat olivat hyvä asia, mutta positiivista oli myös se, että piirsin molemmille ryhmille uusia kuvia. Satuhetken toteuttaminen ensimmäistä kertaa tässä muodossa oli jännittävä ja opettavainen.

Piirsin myös aamupiirissä vihjeitä viikonpäivästä ja säätilanteesta (Kuva 3.). Halme ja Vataja (2011, 32) suosittelevatkin piirtämistä kommunikaatiokeinoksi monikielisten lasten kanssa. Se on ajasta ja paikasta riippumatonta ja sillä voi tukea lasten kiinnostusta ja keskittymistä aiheeseen. Piirtämällä on mahdollista selventää tapahtumia, ristiriitatilanteita tai esimerkiksi toimintaa jossain tilanteessa. Siihen tarvitaan vain kynä ja pala paperia. Lapsetkin voivat piirtää sanottavansa paperille. Koen kynän käyttämisen itselleni luontevaksi ilmaisukeinoksi ja suosittelen sitä muillekin.

Kuva 3. Aamupiirin piirroskuvitusta.

Toiminnan toteutusvaihe jatkui ja esittelin kehittämishankettani (Liite 5.) koko talon palaverissa henkilöstölle. Esittelin heille myös ideani tunnekorteista (Liite 6.), joiden avulla lapsi voi ilmaista pahan olon taustalla vaikuttavia tekijöitä. Mielestäni on tärkeää, että lapsen sanoma tai viestintä tulee ymmärretyksi. Joku paikallaolijoista intoutui jatkamaan ideaa. Keskustelimme aiheesta myös tiimimme palaverissa. Siellä mietimme mitä kaikkia tunteita kortteihin voisi sisällyttää. Toteutin kortit etsimällä valmiita kuvia ja laminoimalla ne käyttöä ja testaamista varten. Näiden korttien käytön kehittäminen jatkuu edelleen. Työharjoitteluni myös jatkui päiväkodissa ja aikomukseni oli testata myös muiden korttien käyttöä omalla

vastuuviikollani. Olin valmistanut sitä varten tammikuun teeman mukaisesti talvi-aiheisia eläinten kuvakortteja sekä kuvituksen erääseen lauluun (Liite 6.). Näiden korttien sisällön valitsin itsenäisesti, sillä ne sisältyivät vastuullani olevan viikon toimintaan. Uudet kortit olivat mukanani koko viikon aamupiireissä, askarteluun virittäytymisessä, S2-kielituokiossa ja musiikkihetkessä. Lisäsin kortteja, lauluja ja loruja viikon edetessä. Mielestäni lasten kanssa oli hyvä toimia näin. Ohjaajani antoi myös positiivista palautetta siitä, että kuvat, laulut ja lorut olivat koko viikon ajan samoja.

Keskiviikkoisin päiväkodissa on retkipäivä ja aikomuksenamme oli mennä lähimetsään luontoretkelle katsomaan eläimiä ja niiden jättämiä jälkiä hangella. Olin valmistanut retkeä varten laminoituja kuvia eläinten jäljistä. Retkemme ei toteutunut hankalan säätilanteen ja liukkauden vuoksi, mutta kuvia on mahdollista käyttää myöhemmin.

Keskustelin erään lastentarhanopettajan kanssa kartoista (Liite 7.) ja niiden katselemisesta. Kattojen tutkiminen oli yhteinen kiinnostuksen kohde, joten siitä syntyi idea toteuttaa lasten kanssa kartta Suomesta. Rajasimme alueen lopulta lasten lähialueen kattavaksi Lausteeksi. Karttatyöpajassa oli mahdollista yhdistää eri orientaatioalueiden sisältöjä, kuten esimerkiksi taide-, tiede-, matemaattinen- ja ympäristökasvatus. Karttatyöskentely mahdollisti myös lasten osallisuutta, sillä he saivat toteuttaa juuri sellaisen kartan kuin halusivat. Materiaaleina olivat iso (1m x 1.5m) paperi, väriliituja, vesivärejä, silkkipaperia, liimaa ja saksia. Luotimme siihen, että lapset osaavat toteuttaa kartan. Turjan (2011, 52) mukaan luottamalla lapsen taitoihin, voimme samalla mahdollistaa lasten osallisuuden toteutumista. Lopputuotoksena syntyikin neljä suurta karttaa leikkihuoneen seinälle (Kuva 4.).

Kuva 4. Lasten karttakuvitusta.

Haastateltavien asiantuntijuus S2-kielen merkityksestä ja tukemisesta

Päiväkodinjohtaja Elena Heringin (17.3.2016) mielestä paras työväline kielen oppimiseen on aikuinen, jolla on sydän paikallaan ja monimuotoiset resurssit vastata lasten tarpeisiin riittävällä tavalla. Hän myös jatkaa, että vuorovaikutus kaikilla tasoilla niin lasten kuin heidän perheidensä kanssa on merkityksellistä. Yhdessä koetut onnistumisen hetket ja tilanteet tukevat kielen oppimista (Liite 10.).

Päiväkodin henkilökunnan kanssa käytyjen keskustelujen lisäksi haastattelin sekä lasten vanhempia, että erästä useita vuosia S2-kielisiä lapsia opettanutta varhaiskasvattajaa (Liite 7.). Näin sain tehtävään myös talon ulkopuolista asiantuntijuutta. Haastattelut olivat teemahaastatteluja ja liittyivät S2-kieleen. Teemahaastattelussa kysymykset (Liite 8.) koskevat kiinnostuksen kohteena olevaa aihetta (Kananen 2012, 104). Litteroinnin tasona oli propositiotaso eli kirjoitin ylös vain sanoman keskeisimmän sisällön (Kananen 2012, 110). Mielestäni tämä taso

oli riittävä, koska kehittämishankkeeni tuotos ei koostunut varsinaisesti haastattelujen sisällöstä.

Tiedustelin kolmelta lasten vanhemmalta suostumusta haastatteluun ja he lupautuivat mielellään. Kaksi kuitenkin ehdotti, että antaisin heille kysymykset paperisena, että he voisivat miettiä vastauksia kotona. Suostuin tähän, sillä kehittämishankkeeni ei varsinaisesti perustunut haastattelujen kautta saatavaan aineistoon, vaan niiden tarkoitus oli toimia kehittämistyön tukena. Kolmas haastattelu sujui nopeasti lapsen hakutilanteessa. Halusin kartoittaa kysymysten avulla vanhempien tietoisuutta ja näkemyksiä suomen kielen merkityksestä, oppimisesta ja tukemisesta. Vanhemmat olivat hyvin tietoisia kielen merkityksestä lapsen menestykselle. He myös tiedostivat äidinkielen olevan pohjana toisen kielen oppimiselle, vaikka se ei sisältynyt haastattelun teemoihin. Halme (2013, 87–88) sanookin äidinkielen toimivan lapsella ajattelun ja tunteiden kielenä, mutta suomen kielen oppiminen mahdollistaa sosiaalisen kanssakäymisen ja vuorovaikutuksen kodin ulkopuolella. Lasten vanhemmat selvästi arvostavat varhaiskasvattajien työtä lasten kielen oppimisessa. Mielestäni tämä puolestaan motivoi kasvattajien työskentelyä lasten kielen kehityksen tukemisessa.

Sovimme yhdessä Elenan kanssa vanhempien haastattelujen lisäksi tapaamisen Halikolon johtajan kanssa. Tämän haastattelun tavoitteena oli kartoittaa teeman mukaisia näkemyksiä pidemmältä ajanjaksolta. Kirjasin paperille aiheeseen liittyvät keskeiset asiasisällöt. Haastattelu kesti alle kaksi tuntia. Haastateltavani Maria Vuorinen (16.2.2016) korosti haastattelussa kasvattajan sensitiivistä, havainnoivaa ja reflektovaa työskentelytapaa lasten kanssa, sillä lasten omat mielenkiinnon kohteet lisäävät motivaatiota oppimiseen (Liite 10.). Tästä haastattelusta ei ollut merkintää kehittämishankesuunnitelmassa, mutta toimin saamani palautteen mukaisesti ja lisäsin haastattelun kehittämishankkeeseen.

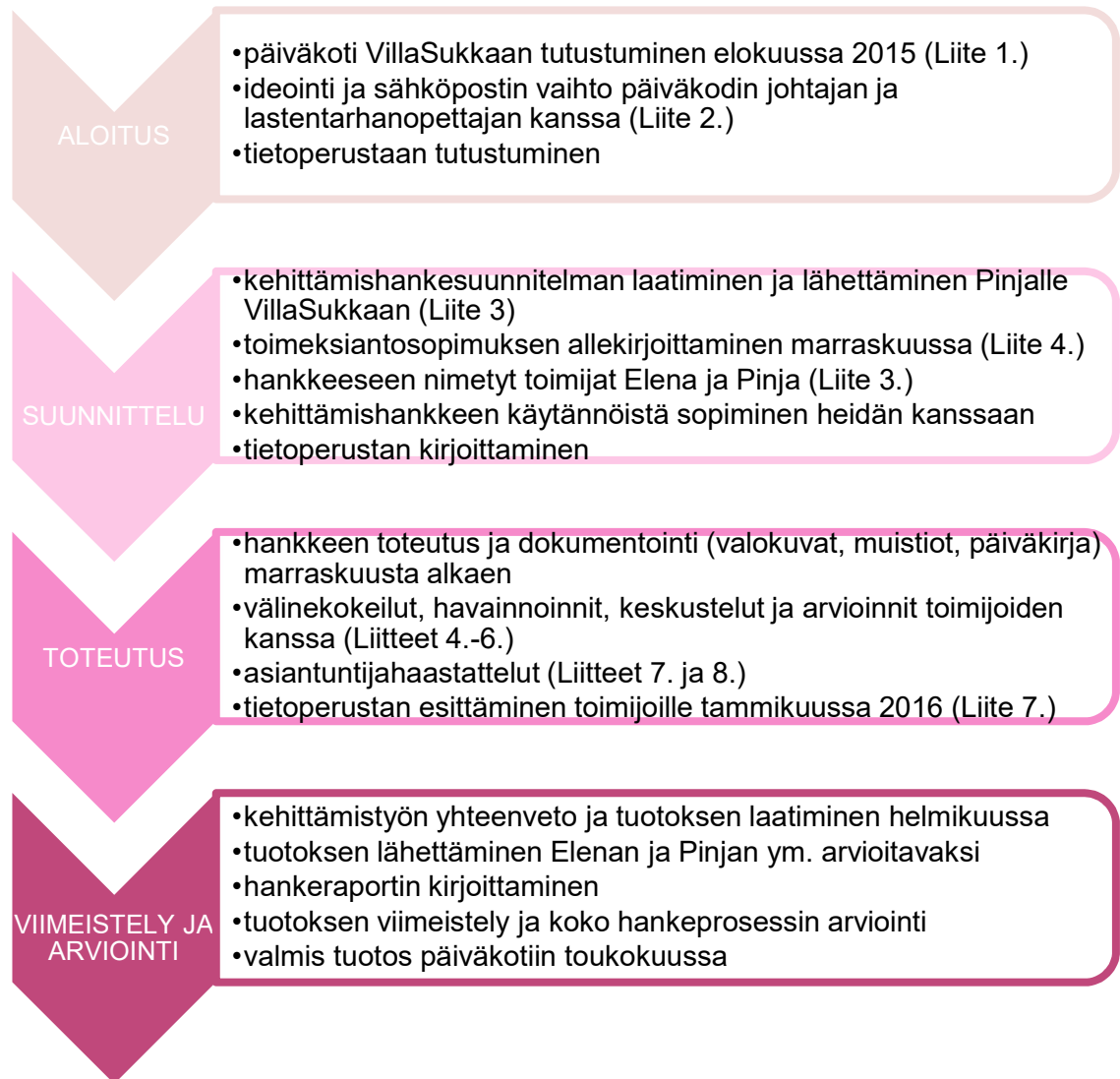
6.3 Kehittämishankkeen viimeistely

Hankeprosessin viimeistely sujui nopeassa tahdissa, sillä olin päättänyt kirjoittaa sekä tuotoksen, että kehittämishankeraportin talvilomaviikon aikana. Laadin

yleensä melko nopeasti raporttien ja muiden tuotosten perustekstin, jota on mahdollista muokata jälkeen päin. Viimeistelin raporttia Salosen (2013, 27–28) oppaan sisältöjä tarkastellen. Toisaalta olen noudattanut kirjoittamisessa myös Kanasen (2012, 193–194) ohjetta raportoida mieluummin liikaa kuin liian vähän. Näin toimien raportista löytyvät kaikki vaaditut sisällöt ja lukija voi varmistua niiden luotettavuudesta. Kirjoitin poimimalla kehittämistapahtumia oppimispäiväkirjasta tarkkojen muistiinpanojeni pohjalta.

Hankeprosessi (Kuva 5.) eteni lineaarisesti eli suoraviivaisesti tavoitteiden määrittelystä alkaen suunnittelun, toteutuksen ja päättämisen kautta kohti arviointia (Salonen 2013, 15). Tosin matkan varrella oli jonkin verran pientä syklistä liikettä, josta voi päätellä, että kehittämisprosessissa oli mukana eläviä ihmisiä. Kuitenkin liikkeelle lähtö tapahtui kehittämistarpeesta suoraviivaisesti kohti tavoitetta eli tuotosta. Tavoitteena oli toimivien S2-kielen tukimuotojen kartoittaminen ja mahdollinen uusien kehittäminen. Koin useasti hankkeen aikana, että oli turha yrittää keksiä uusia, kun käytössä oli paljon käyttökelpoisia välineitä. Omana innovaationani voisin pitää kynää, paperia ja piirtämistä, sillä niiden käyttö ei ollut yleistä päiväkodissa kielen tukemistarkoituksessa.

Seuraavasta kaaviosta on mahdollista tarkastella työn etenemistä aikatauluneen.

Kaavio 1. Lineaarinen prosessikaavio Salosta (2013, 15) mukailleen.

7 TUKISUKKA - TUOTOKSEN, HANKEPROSESSIN JA AMMATILLISEN KASVUN ARVIOINTI

7.1 Tuotoksen arviointi

Kehittämishankkeen tuotoksena syntyi Tukisukka – kuvallisia ja muita S2-kielen tukemisen välineitä. Lähetin tuotoksen päiväkotiin arvioitavaksi Elenalle ja Pinjalle torstaina 25.2.2016. Toimitin päiväkotiin myös oppaasta paperisen version, joten kaikkien halukkaiden oli mahdollista tutustua siihen. Tämän jälkeen viimeistelin oppaan (Liite 10.) saamani palautteen mukaisesti ja liitin sen tämän kehittämishankeraportin loppuun. Tuotos sisältää S2-kielen tietoperustaa, haastatteluaineistoa, päiväkodin tukimuotoja ja uusia ehdotuksia. Toivon, että tuotos olisi aina saatavilla tukemassa S2-kielen opetusta. Siinä on myös paikka omille ehdotuksille ja innovaatioille. Näin se jäänee elämään työyhteisössä. Olen tyytyväinen tuotoksen visuaalisuuteen, sillä mielestäni se on kauniisti toteutettu. Tukisukka sanana oppaan nimessä kuvastaa huumoriani.

Kehittämistutkimuksen tavoitteena on löytää joitakin ratkaisuja työelämän tarpeisiin (Kananen 2012, 195). Tässä hankkeessa se tarkoitti S2-kielen tukemisen muotoja ja niiden kokoamista yhteen. Toivottavasti tuotos kannustaa VillaSukan varhaiskasvattajia S2-kielen tukimuotojen kehittämiseen ja käyttämiseen, sillä niiden tarve kasvaa voimakkaasti. Halmeen (2013, 100) mukaan lasten tulisikin oppia suomen kieli mahdollisimman hyvin ennen koulun aloittamista. Päiväkotitekee merkittävää työtä lasten kielen oppimisen tukemisessa. Erään haastateltavan sanoin *”Lapsen on vaikea menestyä missään, ellei hän osaa kieltä!”* Mielestäni tähän lauseeseen kiteytyy viisaus ja määrätietoisuus, jonka tavoitteena on yksilöllinen ja yhteiskunnallinen menestys.

Rajasin hankkeeni S2-kielen kuvallisiin tukimuotoihin ja tarkoitin sillä aluksi lasten itsensä tuottamia kuvia, sillä nautin lasten kynän jäljestä. Lopputuloksena kuitenkin syntyi pääosin aikuisten tuottamia kuvia, piirroksia ja valokuvia. Lasten kuvien tuottamisen haasteena oli aikataulun rajallisuus sekä päiväkodin kädentaitoihin

liittyvät aiemmin tehdyt suunnitelmat. Olin suunnitteluvastuussa vain omalla viikollani, joten en voinut sekoittaa valmiita suunnitelmia.

7.2 Hankeprosessin arviointi

Kanasen mukaan kehittämishanketta arvioidaan tuotoksen perusteella. Arvioinnin kohteena voi myös olla työn merkitys toimeksiantajalle, jolloin hankkeen lopputarkeisuus on enemmän käytännöllinen kuin tieteellinen (2012, 194–195.), kuten tässä prosessissa. Sain hankkeesta kiitettävää palautetta (Liite 9.) päiväkodilta. Tuotos on toimeksiantajan hyödynnettävissä. Mielestäni prosessi eteni suoraviivaisesti loppua kohti, kuten jo aiemmin mainitsin. Jotain jäi ehkä kesken, sillä työelämän tarpeet kutsuivat toisaalle ja osittain irti hankkeesta. Saavutin kuitenkin työlle asettamani tavoitteet, joihin sisältyi myös mahdollisuus siitä, että uusia innovaatioita ei juurikaan synny ja nostan esille entisiä toimivia ratkaisuja. Eräs tavoite oli kannustaa ja motivoida varhaiskasvattajia ajoittain haasteellisessakin työssä maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen oppimisessa. Toivon, että tietoisuus S2-kielisyyden tukemisesta kasvaa kaikilla työyhteisön jäsenillä. Sitä on kuitenkin mahdotonta arvioida, sillä hankkeen päämääränä ei ollut mitata motivaatiota tai S2-kielen tukemisen tietoisuutta.

Kehittämishankkeen tarkoituksena on poistaa jokin ongelma, kehittää jotain toimivammaksi tai löytää vaihtoehtoja joihinkin tilanteisiin (Kananen 2012, 44). Kokeilevan toiminnan kautta testasin joitakin S2-kielen tukemisen välineitä ja totesin ne toimiviksi. Aika oli rajallinen, joten siihen oli tyydyttävä. Työyhteisöltä saamani tuki ja asiantuntijuus olivat merkittäviä ja mahdollistivat kokeilevan toiminnan. Olen kiitollinen ja iloinen, että sain viedä hanketta eteenpäin tässä työyhteisössä. Toisaalta toimintatapani oli myös sellainen, että pyrin välttämään kehittämishankkeeseen kuuluvien toimijoiden kuormittamista ja toimin itseohjautuvasti. Elena päiväkodinjohtajana oli vastuussa koko talon varhaiskasvatuksesta ja Pinja puolestaan lastentarhanopettajana vastuullinen oman ryhmän toiminnasta ja harjoitteluni ohjaamisesta.

Harjoittelujakso ja kehittämishanke päiväkodissa menivät joutuisasti ja päivät olivat täynnä nopeatempoisia tapahtumia. Kehittämishankkeen työnjako oli seuraava: itse olin vastuussa työn etenemisestä ja hankkeeseen nimetyt henkilöt toimivat tukena ja palautteen antajina. Sain vapaat kädet kehittämistyön edistämiseen päiväkodin olosuhteissa ja minuun luotettiin. Palaverit, tapaamiset ja keskustelut tapahtuivat nopeassa aikataulussa. Toisinaan ne keskeytyivät jonkin yllättävän tapahtuman vuoksi ja minun oli ymmärrettävä vihjeestä keskeisin asia sisältö. Toisaalta olen myös aina ollut sellainen kuuntelija, että saan kiinni puoliksi lausutusta lauseesta. Rohkenen myös toimia itsenäisesti, jos saan siihen luvan. Muistioiden (Liitteet 5.–7.) sisällöt ovatkin toimintavaiheessa niukkoja. Useasti sovitut keskustelut peruuntuivat edellä mainituista syistä. Hankkeen edetessä korostuivat suunnitelmallisuus, vastuullisuus, itsenäisyys, vuorovaikutteisuus, epävarmuuden sietäminen, sitkeys ja ammatillinen kasvaminen ja kehittyminen (Salonen 2013, 18). Toisaalta täynnä liikettä oleva toimintatapa sopii minulle.

Mielestäni hankkeen aikana korostui pienten pedagogiikka, jolla tarkoitan alle kolmevuotiaiden ryhmässä tapahtuvaa suomen kielen oppimista. Heidän kanssaan kielen oppiminen tapahtuu hoidollisten toimenpiteiden aikana, jolloin hoitaja sanoittaa kaikki toiminnot. Näin menetellen lapsi oppii sanan ja toiminnan yhteyden ja merkityksen. Siellä luodaan pohja lapsen toisen kielen oppimiselle. Vähitellen lapsista tulee toiminnallisesti kaksikielisiä, jolloin he pystyvät vaihtamaan automaattisesti kielestä toiseen. Suomen kielen oppiminen jatkuu yli kolmevuotiaiden ryhmissä enenevästi satujen, sadutuksen, S2-kielituokioiden ja muun toiminnan muodossa. Pienten pedagogiikkaan tulisi panostaa niin, että päiväkodin kaikkein nuorimmat saisivat yksilöllistä ja laadukasta varhaiskasvatusta, jolloin heidän stressihormonitasonsakin pysyisivät matalina. Tämä takaisi heille ihanteelliset olosuhteet hyvään kasvuun, kehittymiseen ja oppimiseen.

Lasten antama sanallinen tai kuvallinen arviointi jäi vähäiseksi hankkeen aikana. Alussa käytin palautteen saamiseen hymynaamaa ja ilotonta naamaa. Totesin sen kuitenkin olevan yksinkertaisuudesta huolimatta jotenkin vaikea ja vähemmän todenmukainen menetelmä, kuin omat havaintoni. Vilkan ja Airaksisen (2003, 155) mukaan suunnitelmat voivatkin muuttua kehittämishankkeen aikana.

Ehkä minun olisi pitänyt valmentaa lapsia palautteen antamiseen, koska heiltä saatavalla palautteella on merkitystä. Sitä tulisikin kehittää niin, että lapset todella ymmärtäisivät mistä on kysymys. Tuokioiden ja toiminnan aikainen havainnointi ja lasten reaktiot kertoivat mielestäni enemmän, kuin jos olisin kysynyt toiminnasta jälkeen päin naamojen avulla. Lapset suhtautuivat positiivisesti toimintoihin ja olivat iloisia ja aktiivisia. Uudet tilanteet ja toimintatavat viehättävät samalla tavalla niin lapsia kuin aikuisiakin.

Hankkeen edetessä ja sen jälkeen prosessoisin ja mietin, kuinka olisi pitänyt menetellä. Olin laatinut tarkan suunnitelman, mutta toisaalta kaikkea ei voi ennakoita. Hankkeen kontekstina oli päiväkotit, joka oli täynnä vilkkaita ja vauhdikkaita lapsia. Olin siellä oppimassa lastentarhanopettajan tehtäviä ja samalla vastuussa kehittämishankkeesta. Roolit sekoittuivat keskenään, joten minun oli välillä vaikea tietää, olenko harjoittelija vai kehittäjä. Toisaalta nämä roolit vuorottelevat jatkuvasti myös työelämän ulkopuolella eli opimme uutta ja samalla asiantuntijuutemme kasvaa.

Tässä hankkeessa on keskitytty kuvallisiin S2-kielen tukimuotoihin, mutta toisen kielen oppimista on mahdollista tukea monin eri tavoin. Jatkoehdotuksena näistä tavoista voisi koostaa tuotoksen, jossa myös huomioitaisiin erilaiset oppimistyyli. Visuaalisille oppijoille näköaistiin liittyviä tukemisen muotoja, auditiivisille oppijoille kuuloaistiin käyttöön liittyviä ja kinesteettisille oppijoille toiminnallisia ja liikunnallisia oppimistapoja. Musiikin keinoin on myös mahdollista tukea kielellistä kehitystä. Siihen liittyviä keinoja en ole käsitellyt tässä hankkeessa laisinkaan. Oppinen on kuitenkin tehokasta silloin, kun se tapahtuu jollakin luontaisella tavalla. Myös aikuisten toimintatavoilla ja sensitiivisyydellä on merkitystä, kuten varhaiskasvattajien haastatteluista voi päätellä. Näitä oppimiseen liittyviä seikkoja tulisi huomioida S2-kielen opetuksen lisäksi muussakin varhaiskasvatuksen kehittämisessä, suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.

7.3 Ammatillisen kasvun arviointi ja eettinen pohdinta

Salonen korostaa, että ammattikorkeakoulusta valmistuvalla on oltava riittävä taito tehdä tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Hän lisää vielä, että oikein toteutettu kehittämistoiminta kasvattaa tekijän osaamista työelämän tarpeisiin. Kehittämisen tuloksista voivat tekijän lisäksi hyötyä sekä asiakkaat, että koko työyhteisö. (Salonen 2013, 37.) Ehkä olen kehittämishankkeen suurin hyötyjä, sillä olen kasvattanut ammatillista osaamistani sekä kehittäjänä, että sosionomi (AMK) lastentarhanopettajana. Olenhan saanut tietoperustaa työelämän muuttuviin tarpeisiin. Maassamme lisääntyy sellaisten henkilöiden määrä, jotka eivät puhu suomea äidinkielenään. Nyt olen tietoisempi heidän tarpeistaan, kuin olin ennen hanketta. Olen saanut myös varmuutta kohdata heitä. Koen myös, että minulla on nyt annettavaa esimerkiksi sellaisten tukien muodossa, joita on mainittu tässä raportissa. Toivottavasti hanke ei ollut vain yksittäinen tapahtuma, vaan jatkuisi sekä omassa, että henkilöstön toimintatavoissa. Kehittämishankkeen eräänä tavoitteena onkin tuottaa uutta tietoa sekä tekijälle itselleen, että työyhteisön muille jäsenille (Salonen 2013, 19).

Valtaosalla päiväkodin lapsista oli kristinuskosta poikkeava uskontokunta, joka ilmeni esimerkiksi erilaisina ruokaan ja kulttuuriin liittyvinä tapoina. Myös meille tuttujen juhlapyhien vietto oli poikkeavaa tai niitä ei juhlittu laisinkaan. Tämä tuli huomioda sekä puheen tasolla, että toiminnassa esimerkiksi aihevalintoina. Mielestäni moninaisuus on kuitenkin rikkautta, jonka ymmärtämisessä auttavat sekä keskustelu, että avoimuus. Sosiaalialalla työskentelevien henkilöiden onkin tunnustettava ja kunnioitettava etnisiä ja kulttuurisia vivahteita (Talentia 2013, 9). Lindqvistin (1995, 167) mukaan toiset huomioiva henkilö sallii olemassaolon oikeuden itsensä lisäksi muille ihmisille. Sosiaalialalla työskentelevät henkilöt sitoutuvat myös ammattieettisiin näkemyksiin, jotka liittyvät ihmisyyteen, toimintatapoihin ja tavoitteisiin (Talentia 2013, 29). Näihin on mielestäni helppo sitoutua. Asiakaslähtöisyys on myös sosiaalialalla työskentelevien henkilöiden eräs tärkeä periaate (Talentia 2013, 11). Varhaiskasvatuksessa vanhemmat ovat lastensa asiantuntijoita. Kuitenkaan he eivät aina tiedosta, mikä on parasta lapselle. Tällöin tarvitaan ammattikasvattajan näkemystä.

Kehittämistoiminnan taitoja olen saanut lisää koko opiskelujen ajan erilaisten projektien muodossa. Myös avoimuus vastaanottaa ja pyytää palautetta on kehittynyt. Toisaalta olen myös ihastunut nopeassa sykkeessä tapahtuvaan toimintaan. Kiireiset aikataulut ovat toimineet liikkeelle panevina voimina. Jokaisen tehtävän kohdalla on ollut pakko saattaa tehtävä loppuun määrätyn ajan puitteissa. Tämänkin hankkeen kohdalla on auttanut priorisointi, ahkeruus ja aikataulun asettaminen. Myös Kananen (2012, 63) korostaa, että aikataulutus auttaa kehittämishankkeen läpiviemistä, sillä ajan pidentyessä mukaan saattaa tulla ulkoisia ongelmia. Toisaalta tämä prosessi jatkuu edelleen S2-kielen tukemisen muotoja etsien ja kehittäen ja kyseessä onkin vain väliraportti.

Eettisenä pohdintana olen myös miettinyt ja tiedustellut lupaa päiväkodin nimen ja hankkeessa mukana olleiden henkilöiden nimien julkaisemiseen. Haastateltavien vanhempien nimet eivät tule sovitusti raportissa esille. Muut hankkeessa mainitut henkilöt ovat antaneet suostumuksensa nimien julkaisemiseen tai siihen, että nimi on pääteltävissä asiayhteyksistä. Vilkan (2015, 50) mielestä nimien mainitseminen osoittaa, että kyseisiltä henkilöiltä saatua aineistoa on oikeasti käytetty. Havainnoin lapsia kehittämishankkeessa erilaisten toimintatuokioiden aikana, mutta en esittele heidän käyttäytymistään tai reagointiaan tunnistettavalla tavalla. Olen myös salassapitovelvollinen sekä kehittämishankkeen aikana, että sen jälkeen päiväkotia VillaSukan asioissa.

Laadin raportin muistiinpanojeni pohjalta ja lähdeaineistoja käyttäen. Kehittämishanke tulee myös toteuttaa tutkivalla asenteella, kuten Vilka ja Airaksinen (2003, 154) toteavat. Tämä asenne laajensi ymmärrystäni kehittämishankkeen sisällöistä. Vilka (2015, 42) kehottaa myös rehellisyyteen, huolellisuuteen ja tarkkuuteen silloin, kuin käytetään aiempia tutkimuksia ja aineistoja. Näitä periaatteita noudattaen olen vienyt kehittämishanketta eteenpäin.

LÄHTEET

Ahonen-Eerikäinen, H. (toim.) 1996. Taide psykososiaalisen työn välineenä. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun julkaisuja B: Selosteita ja opetusmateriaalia 2. 2. painos. Joensuu: Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu.

Edwards, A. 2008. Bilderbokens mångfald of möjligheter. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.

Fivush, R. & Nelson, K. 2004. Culture and language in the Emergence of Autobiographical Memory. General Article. Emory University and City University of New York Graduate Center, 573–577. Viitattu 7.1.2016 <http://lineberger-center.lr.edu/sites/lineberger-center.lr.edu/files/images/Memory%20Matters.%20Making%20Memories%20Sessions.pdf>

Hakamo, M.-L. 2011. Puhekuplia. Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Helsinki: Lasten Keskus.

Halenius, O. 2012. Kuvallisen materiaalin pedagoginen käyttö päiväkodissa. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Halme, K. 2011. Maahanmuuttajataustaisten lasten kielikasvatus varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A.-L. (toim.) 2011. Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Opas 13. Helsinki: Kirjoittajat ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 86–101. Viitattu 11.11.2015 <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085155>

Halme, K. & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Heikkilä, M. & Välimäki, A.-L. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Saarijärvi: Stakes. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Viitattu 31.12.2015 <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hännikäinen, M. & Rasku-Puttonen, H. 2001. Piaget'n ja Vygotskin merkitys varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Karila, K.; Kinos, J. & Virtanen, J. (toim.) 2001. Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Tekijät & Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Karasma, K. 2012. Suomi toisena kielenä. Opetuksen perusteet. Espoo: Oy Finn Lectura Ab.

Karlsson, L. 2014. Sadutus. Avain osallisuuden toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kela, M. 2012. Tarvitaanko päiväkodeissa erillisiä suomi toisena kielenä –tuokioita? Kielikoulutuspolitiikan verkosto. Soveltavan kielitutkimuksen keskus. Artikkel. Jyväskylä: Yliopisto, 1–4. Viitattu 11.11.2015 <http://www.kieliverkosto.fi/article /tarvitaanko-paivakodeissa-erillisia-suomi-toisena-kielena-tuokioita/>

Kronqvist, E.-L. 2011. Kasvatuspedagogiikan kehityopsykologinen perusta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Laakso, M.-L. 2011. Esikielellisten taitojen arviointi. Teoksessa Loukusa, S. & Paavola, L. (toim.) 2011. Lapset kieltä käyttämässä. Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt. Jyväskylä: PS-kustannus.

Levine, S. K. 2001. Poiesis. The language of psychology and the speech of the soul. 2. painos. Lontoo: Jessica Kingsley Publishers.

Lindqvist, M. 1995. Auttajan varjo. 4.painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Loukusa, S.; Paavola, L. & Leiwo, M. 2011. Teoksessa Loukusa, S. & Paavola, L. (toim.) 2011. Lapset kieltä käyttämässä. Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt. Jyväskylä: PS-kustannus.

Nelson, K. 1986. Event knowledge: structure and function in development. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Nissilä, L.; Martin, M.; Vaarala, H. & Kuukka, E. 2006. Saako olla suomea? Opas suomi toisena kielenä -opetukseen. Helsinki: Opetushallitus.

Nurmi, J.-E.; Ahonen, T.; Lyytinen, H.; Lyytinen, P.; Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2010. Ihmisen psykologinen kehitys. 1.–4. painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Nurmilaakso, M. & Välimäki, A.-L. 2010. Saatteeksi. Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A.-L. (toim.) 2011. Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Opas 13. Helsinki: Kirjoittajat ja Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 86–101. Viitattu 11.11.2015 <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085155>

Pitkänen-Huhta, A. & Pietikäinen, S. 2012. Saamelaislapset kirjailijoina: multimodaaliset tekstikäytänteet monikielisissä saamen luokissa. Teoksessa Meriläinen, L.; Kolehmainen, L. & Nieminen, T. (toim.) 2012. Monikielinen arki. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA.

Pollari, J. & Koppinen, M.-L. 2011. Maahanmuuttajan kohtaaminen ja opettaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Quilliam, S. 1994. Lapsesi sanaton kieli: käytännön opas vanhemmille. Suom. Jaana Lahtinen. Helsinki: Tammi.

Romaine, S. 1999. Bilingual language development. Teoksessa Martyn B. (toim.) The development of language. Hove, UK: Psychology Press, 251–275. Viitattu 8.4.2016 https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=Fup5CwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA251&dq=bilingual+language+development&ots=mnNu5HulKG&sig=DEJV8Ucf1U_r_RguSOsVKpDMzfo&redir_esc=y#v=onepage&q=bilingual%20language%20development&f=false

Rusanen, S.; Kuusela, M.; Rintakorpi, K. & Torkki, K. 2014. Musta tuntuu punaiselta. Kuvataiteellinen toiminta varhaisiässä. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.

Sateenkaarikoto. 2015. Arvot. Viitattu 30.12.2015 <http://www.sateenkaarikoto.fi/media/tiedostot/pdf/villasukka-vasu-2015-2016.pdf>

Sateenkaarikoto. 2015. Sisällölliset lähestymistavat eli orientaatiot. Viitattu 31.12.2015 <http://www.sateenkaarikoto.fi/media/tiedostot/pdf/villasukka-vasu-2015-2016.pdf>

Sateenkaarikoto. 2015. Suomen kielen opetus päiväkodissa. Viitattu 2.1.2016 <http://www.sateenkaarikoto.fi/media/tiedostot/pdf/villasukka-vasu-2015-2016.pdf>

Sateenkaarikoto. 2015. Suomi toisena kielenä. PäiväkotiviillaSukan varhaiskasvatussuunnitelma 2015–2016.

Sateenkaarikoto. 2015. PäiväkotiviillaSukka. Viitattu 2.12.2016 <http://www.sateenkaarikoto.fi/paivakodit/villasukka>

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön; opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Smidt, S. 2010. Vygotskij och de små och yngre barnens lärande. Översättning: Inger Lindelöf. Lund: Studentlitteratur.

Talentia. 2013. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. 6.painos. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry.

Tammi, T. 2011. Ekspressiivinen taidetyöskentely. Teoksessa Kuukasjärvi, A.; Linnossuo, O. & Sutinen, J. (toim.) 2011. Taidetyöskentely arjen näyttämöillä. Teoriaa, menetelmiä ja sovelluksia. Turun ammattikorkeakoulun materiaaleja 53. Puheenvuoroja, raportteja, tutkimuksia. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Turja, L. 2011. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Turun kaupunki. 2013. Toiminta-ajatus. Viitattu 31.12.2015 http://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/turun_varhaiskasvatussuunnitelma_2013.pdf

Turun kaupunki. 2013. Yksityiset varhaiskasvatuspalvelut Turussa. Viitattu 2.1.2016 http://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/turun_varhaiskasvatussuunnitelma_2013.pdf

Varhaiskasvatuslaki 580/2015. 1 luku. Yleisiä säännöksiä. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150580>

Vilen, M.; Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3. uudistettu painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vilkka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: Tekijä ja PS-kustannus.

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. 1989. Viitattu 31.12.2015 https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

Muistio 1

Tutustumiskäynti päiväkotia VillaSukassa

26.8.2015

Kävin tutustumiskäynnillä päiväkotia VillaSukassa Lausteella. Keskustelimme tulevasta lastentarhanopettajan pätevyyteen liittyvästä työharjoittelustani tämän vuoden lopulla ja tulevan vuoden alussa. Keskustelimme lapsiryhmästä, harjoitteluni ohjaamisesta sekä opinnäytetyöni aiheesta. Suomen kielen oppimisen tukeminen tuli keskusteluissa esille. Asiat jäivät kuitenkin avoimiksi ideointitasolle.

Vaihdoimme yhteystietoja ja lupasin lähettää sähköpostia, kun opinnäytetyöni aihe selkenee.

Paikallaolijat

Tapaamisessa paikalla olivat päiväkodinjohtaja Elena Hering, lastentarhanopettaja Pinja Hakanen, lastenhoitaja Sirje Siukola ja minä. Tapaaaminen oli lämmin ja tunsin itseni tervetulleeksi päiväkotiin.

Sähköpostia

Moikka!

Oletko ehtinyt tehdä jo opinnäytetyösuunnitelman? Mielestämme on hyvä idea, että teet opinnäytetyön, joka tukee lasten kielellistä kehitystä. Päiväkodissamme on paljon lapsia, joilla kielellinen osaaminen on heikkoa. Syksyn aikana "isot" lapset ovat kuitenkin tehneet jo sadutuksen kuvasta. Isojen ryhmä on todella haastava, vauhdikas ja kielellisesti heikko. Heille sadutus on hyvin vaikeaa. Oletko saanut jo koululta hyväksynnän opinnäytetyöllesi?

Pohdimme aluksi, että Pinja olisi harjoittelun ohjaajasi, mutta jos teet opinnäytetyösi isojen puolella, niin on parempi että Elena toimii ohjaajanasi. Vaikka tottakai kaikki päiväkodin työntekijät opastavat ja auttavat aina tarvittaessa :)

Mieti vielä opinnäytetyösi aihetta, saat toki tehdä sadutuksesta, mutta se voi olla hyvin haastavaa kyseisen kohderyhmän kanssa. Sadutukset ovat tällä hetkellä esillä päiväkodin seinällä jos haluat tulla katsomaan sadutustemme tuotoksia.

Luemme mielellämme opinnäytetyösuunnitelmasi sitten, kun olen sen ehtinyt laatimaan. Kiva, että tulet meille harjoitteluun ja tekemään opparia! :)

Syksyisin terveisin,
VillaSukan väki

Muistio 2

Tapaaminen päiväkotiki VillaSukassa

29.10.2015

Lähetin opinnäytetyösuunnitelmani päiväkotiin sähköpostitse, jotta siihen oli mahdollista tutustua ennalta. Keskustelimme sen etenemisestä tapaamisessa. Elena ja Pinja lupautuivat kanssani kehittämään S2-kielen opimisen tukemista. He toimivat kehittämishankkeen asiantuntijoina. Elena sanoi olevansa innoissaan hankkeesta, koska siitä olisi hyötyä päiväkodille.

Elena kysyi minua töihin päiväkotiin, sillä keväällä on tarvetta lastentarhanopettajasta. Sain, että se on mahdollista keväällä, kun opintoja on ainoastaan muutamana päivänä viikossa.

Sovimme tapaamisessa harjoitteluuni liittyvistä käytännön asioista, kuten oman vastuuviikkoni ajankohdasta, suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista. Vastuuviikkoni on alustavasti viikko 3 tammikuussa 2016. Opettajani tulo päiväkotiin sovittiin viikolle 4.

Sovimme myös, että Pinja vastaa lapsilähtöisyyttä koskevaan haastattelutehtävääni sähköisesti. Tapaamisaika kului nopeasti, joten emme ehtineet keskustella aiheesta.

Paikallaolijat

Päiväkodinjohtaja Elena Hering, lastentarhanopettaja Pinja Hakanen ja minä. Tapaaminen oli jälleen lämmin ja innostava.

Muistio 3

Tapaaminen päiväkotiki VillaSukassa

5.11.2015

Allekirjoitimme kehittämishankkeen toimeksiantosopimuksen ja harjoittelusuunnitelmat. Sovimme myös työvuoroni joulukuun 17. päivään asti.

Paikallaolijat

Tapaamisessa paikalla olivat päiväkodinjohtaja Elena Hering, lastentarhanopettaja Pinja Hakanen ja minä. Tapaaminen oli lyhyt, sillä olin kirjoittanut lomakkeet alustavasti valmiiksi. Edelleen minut toivotettiin tervetulleeksi päiväkotiin.

Muistiot 4–9

Keskustelu päiväkotia VillaSukassa

23.11.2015

Keskustelin Pinjan kanssa päiväkodissa käytetyistä S2-kielen tukemisen keinoista ja kirjasin niitä ylös kehittämispäiväkirjaani.

Käytäväpalaveri päiväkodissa

24.11.2015

Keskustelin Elenan kanssa opinnäytetyön etenemisestä.

Keskustelu päiväkodissa

26.11.2015

Keskustelin Elenan kanssa S2-kielen tukemisesta ja sain häneltä talon vasun eli suomi toisena kielenä, Päiväkotia VillaSukan varhaiskasvatussuunnitelman 2015–2016. Tutustuin perehdytyskansioon ja kuvitettuihin selkokielisiin satuihin.

Keskustelu päiväkodissa

30.11.2015

Keskustelin Pinjan kanssa sadun kertomisesta Kylli-täti -menetelmää käyttäen. Sovimme, että kokeilen sitä 4.12. kahdessa pienryhmässä 0–3 -vuotiaiden kanssa.

Palaveri päiväkodissa

2.12.2015

Koko talon palaverissa keskusteltiin päiväkodin asioista ja lupasin esitellä kehittämishankettani koko henkilökunnalle viikon päästä. Sovimme myös menetelmäkokeiluistani. Sovin Pinjan kanssa sadutuksesta ja hän suositteli minulle kolmea pienten ryhmien sadutettavaa. Voisin saduttaa heitä kuvan kanssa. Sovimme Elenan kanssa 7.12. tapaamisen, jonka aiheena on opparini ja S2-menetelmät. Palaverissa oli paikalla koko talon väki.

Palaveri päiväkodissa

7.12.2015

Keskustelimme Elenan kanssa S2-asioista ja kielen tukemisen menetelmistä. Sovimme vuorovaikutustaitoihin liittyvistä pöytäteatteriesityksistä, jotka ovat 11.12. (pienet) ja 15.12. (isot)

Muistiot 10–13

Palaveri päiväkodissa

9.12.2016

Esittelin koko talon palaverissa kehittämishankettani. Kerroin myös ideastani suunnitella tunnekortteja tms. lapsille, jotta he voisivat tulla ymmärretyiksi, kun heillä on jokin murhe, paha mieli tms. Ideaan suhtauduttiin positiivisesti. Joku intoutuikin kehittämään ideaa eteenpäin. Lapsen tasolla olisi kuvia seinällä tai korissa. Sinne voitaisiin mennä lapsen kanssa ja lapsi osoittaisi sieltä sopivaa kuvaa, ellei hän osaisi kertoa sanallisesti. Palaverissa oli koko henkilökunta.

Palaveri päiväkodissa

15.12.2016

Tiimipalaverissa keskustelimme tunnekorttien suunnittelusta ja toteutuksesta. Korttiaiheita voisivat olla: ujous, surullisuus, yksinäisyys, ikävä, kiukkuisuus, kateus, ilo, väsymys ja nälkäisyys. Lupasin toteuttaa niitä. Palaverissa olivat Pinja, Sirje ja minä.

Keskustelu päiväkodissa

17.12.2015

Keskustelin Pinjan kanssa tammikuisen vastuuviikkoni ohjelmasta ja sen toteutuksesta. Lupasin lähettää viikon ohjelman ajoissa hänelle, että hän saa laitettua sen kuukausikirjeeseen. Vastuuvikolleni sisältyy menetelmäkokeiluja, jotka myös liittyvät kehittämishankkeeseen. Aion kokeilla tunne-, laulu- ja lorukortteja.

Palaveri päiväkodissa

11.1.2016

Esittelin pikaisesti tuottamiani tunnekortteja LTO-palaverissa, sillä käsiteltäviä asioita oli paljon. Puhuimme opiskeluasioista, vastuuviiikon ohjelmasta, menetelmäkansiosta ja kehittämishankkeesta. Sovimme Pinjan kanssa, että puhumme huomenna lisää tunnekorteista. Palaverissa olivat mukana Elena, Pinja, Jussi ja minä.

Muistiot 14–19

Pihapalaveri päiväkodissa

14.1.2016

Sovimme Elenan kanssa, että menen yli 3-vuotiaiden ryhmään seuraavana päivänä ja muinakin sovittavina päivinä, sillä se on hyödyllistä kehittämishankkeeni kannalta. Hän suositteli myös tutustumista erääseen opinnäytetyöhön, joka on aihepiiriltään saman tyyppinen kuin omani.

Käytäväpalaveri

15.1.2016

Esittelin Elenalle pikaisesti opparini tietoperustan. Hän lupasi tutustua siihen viikonloppuna kotona. Pyysin häneltä palautetta siitä jälkeen päin.

Palaveri päiväkodissa

18.1.2016

LTO-palaverissa sain Elenalta positiivista palautetta opparista. Hän sanoi vievänsä sen johtoryhmän kokoukseen työpaikkasuositukseksi. Elena ehdotti oppariin linkkejä, joista saisi tietoa S2-koulutuksista. Otin ehdotuksen vastaan ja lupasin tehdä niin. Lupasinkohan liikoja? Mietimme palaverissa, mitä kehittämishankkeeni voisi sisältää. Itse kyselin, kuinka lapset voisivat tulla ymmärretyiksi. Elenan mielestä kysely, toisto ja rauhallinen asenne auttavat.

Sovimme palaverissa aamupiirien vetämisistä yli 3-vuotiaiden kanssa 1.2.2016. Lupasin tehdä niin. Sanoin, että voisin kokeilla piirtämistä puheen tukena. Ehdotin karttaprojektia päiväkodissa ympäristöorientaatioon liittyen. Sovimme, että toteutamme sen Jussin kanssa. Pidämme aiheesta suunnittelupalaverin 29.1.2016. Palaverissa olivat Elena, Pinja, Jussi ja minä.

Keskustelu päiväkodissa

27.1.2016

Keskustelin Elenan kanssa Heli-opettajan ehdottamasta S2-opettajan haastattelusta. Elena suositteli haastattelemaan S2-kokemusta omaavaa Halikolon johtajaa tai Lausteen S2-opettajaa. Mielestäni on hyvä idea haastatella S2-opettajaa, vaikka se ei alun perin suunnitelmiini kuulunutkaan.

Sain haastatteluajan Halikoloon 15.2.2016 klo 12.

Palaveri päiväkodissa

29.1.2016

Suunnittelimme karttatyöpajaa Jussin kanssa. Aluksi oli tarkoitus tehdä kartta Suomesta ja merkata siihen Lauste. Päädyimme kuitenkin toteuttamaan kartan Lausteesta lasten toteutuksena. Sovimme, että käymme aihetta läpi aamupiireissä, jotka olin lupautunut pitämään yli 3-vuotiaiden ryhmissä. Lupasin ottaa puhallettavan karttapallon mukaani aamupiiriin ja karttatyöpajaan.

Tapaaminen Halikolossa

16.2.2016

Haastattelin S2-kieliasioissa päiväkotia Halikolon johtajaa Maria Vuorista ja sain hyödyllistä tietoa aiheeseen liittyen.

Haastattelukysymykset

Mitä merkitystä on lasten suomen kielen oppimisella?

Millä tavoilla lasten suomen kielen oppimista voisi tai tulisi tukea?

Mitä mieltä olette kuvien käytöstä kielen oppimisen tukena?

Kehittämisprosessin arviointi

Toimeksiantajan lausunto opinnäytetystä

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Toimeksiantaja PÄIVÄKOTI VILLASUKKA

Yhteys henkilön nimi ja asema ELENA HERING

Opiskelijan nimi MAILI HENTTULA

Opinnäytetyön nimi S2-KIELEN KUVALLINEN TUKI
-KEHITTÄMISHANKE PÄIVÄKOTI
VILLASUKASSA

1. Opinnäytetyön arvioiminen

Toimeksiantajan edustajana arvioin opinnäytetyön teettäjän kannalta seuraavasti

	Tyydyttävä	Hyvä	Kiitettävä
Tavoitteen saavuttaminen	☐	☐	☒
Hyödynnettävyys toimeksiantajalle	☐	☐	☒
Osaaminen ja johtopäätökset	☐	☐	☒
Tekijän aktiivisuus	☐	☐	☒

Muita huomioita

2. Opinnäytetyön tarkistaminen luottamuksellisten tietojen osalta

Opinnäytetyöraporttiin mahdollisesti sisältyvät toimeksiantajan määrittelemät liike- tai ammattisalaisuudet, jotka on poistettava ennen työn julkaisemista (sivunumero, kappale, virke, lause, sana):

16 4 2016 Elena Hering

Päiväys Toimeksiantajan edustajan allekirjoitus

Käytämme arviointilomaketta. Sitä käytetään apuna työn lopullisen arvosanan määrittelyssä. Arviointinne on tärkeää sekä opinnäytetyön tekijälle opiskelijalle että Turun ammattikorkeakoululle opinnäytetyö käytännön kehittämiseksi.

Tulosta lomake

Tuotos

TUKISUKKA –
kuvallisia ja muita
S2-kielen tukemi-
sen välineitä

SISÄLLYS

	<u>Maili Henttula 2016 Päiväkoti VillaSukka</u>	
<u>1</u>	<u>Johdanto</u>	4
<u>2</u>	<u>Lapsen S2-kielen oppiminen</u>	5
<u>3</u>	<u>S2-kielen oppimisen tukeminen varhaiskasvatuksessa</u>	6
<u>4</u>	<u>S2-kielen oppimisen tukeminen päiväkotit VillaSukassa</u>	7
<u>5</u>	<u>Haastatteluaineisto</u>	8
5.1	<u>Lasten vanhempien asiantuntijuus S2-kielen oppimisessa</u>	8
5.2	<u>Varhaiskasvattajan asiantuntijuus S2-kielen tukemisessa</u>	9
<u>6</u>	<u>VillaSukan kuvallisia S2-kielen tukemisen välineitä</u>	11
<u>7</u>	<u>Kehittämishankkeen aikana tuotettuja kuvallisia S2-kielen tukemisen välineitä</u>	16
<u>8</u>	<u>Muita VillaSukan S2-kielen tukemisen tapoja</u>	24
<u>9</u>	<u>Tähän voit lisätä muita tapoja ja välineitä S2-kielen tukemiseen</u>	25
	<u>Lähteet</u>	26

KUVAT

<u>Kuva 1. Kommunikaatiokortit.....</u>	11
<u>Kuva 2. Pastillipedagogiikkakuvia.....</u>	12
<u>Kuva 3. Kuvitusta päiväkodin seinällä.....</u>	13
<u>Kuva 4. Satukuvitusta.....</u>	14
<u>Kuva 5. Arvoituksellisia piirroksia.....</u>	14
<u>Kuva 6. Syy-seuraus -kortit.....</u>	15
<u>Kuva 7. Piirroskuvitusta.....</u>	16
<u>Kuva 8. Tunnekuvia.....</u>	17
<u>Kuva 9. Lorukuvat.....</u>	19
<u>Kuva 10. Kuvat talviseen lauluun.....</u>	19
<u>Kuva 11. Eläinten jäljet hangella.....</u>	20
<u>Kuva 12. Karttatyöpajakuvitusta.....</u>	23

1. JOHDANTO

Tämä tuotos sisältää perustietoa lapsen S2-kielen oppimisesta ja sen tukemisesta sekä yleensä varhaiskasvatuksessa, että päiväkotia VillaSukassa. Tuotos sisältää myös vanhempien ja varhaiskasvattajien haastattelujen kautta saatua asiantuntijätietoa. Olen koonnut tuotokseen myös päiväkodissa käytössä olleita ja joitakin hankkeen aikana tuotettuja S2-kielen tukemisen välineitä. Olen rajannut kehittämistyöni kuvallisten välineiden käyttöön, mutta huomionut myös muita S2-kielen tukemisen periaatteita, koska ne tukevat toisiaan. Lopussa on tilaa uusille ehdotuksille. Tuotos on osa Turun ammattikorkeakoulusta valmistuvan sosionomi (AMK) lastentarhanopettajan kehittämishanketta päiväkotia VillaSukassa.

2. LAPSEN S2-KIELEN OPPIMINEN

Äidinkieltä voidaan kutsua ensikieleksi tai lähtökieleksi (Nissilä ym. 2006, 12). Tämän kielen osaamisella on tärkeä merkitys lapsen toisen kielen oppimiselle. Äidinkieli toimii-kin ajattelun ja tunteiden kielenä, mutta suomen kielen oppiminen mahdollistaa sosiaalisen kanssakäymisen ja vuorovaikutuksen kodin ulkopuolella. Lapsen äidinkielen oppimista voidaan tukea päiväkodissa monin tavoin. Vanhemmille kerrotaan sen merkityksestä ja lapsille luetaan ja lauletaan heidän omalla äidinkielellään. (Halme 2013, 87–88.)

Halmeen (2013, 91) mukaan kieliä opitaan sekä rinnakkain, että peräkkäin. Rinnakkain eli samanaikaisesti oppimisella tarkoitetaan, että lapsi oppii kahta kieltä omassa ympäristössään ennen kuin täyttää kolme vuotta. Yleensä lapset oppivat kielet peräkkäin eli äidinkielen kotona ja toisen kielen tullessaan päiväkotiin. Puhutaan myös pintakielestä ja ajattelukielestä. Pintakieli opitaan ensin ja sitä käytetään erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Ajattelukielen eli akateemisen kielen oppiminen saattaa kestää jopa kymmenen vuotta. Sitä tarvitaan esimerkiksi koulussa opettajan puheen ymmärtämiseen. (Halme 2013, 91.) Lapsen on mahdotonta seurata tai ymmärtää opetusta, ellei hän osaa tätä ajattelun kieltä (Halme & Vataja 2011, 21–22).

Kieltä ei kuitenkaan opita hetkessä ja sen oppimista voivat heikentää suuret lapsiryhmät ja ympäristön meluisuus. Melu vaikeuttaa äänteiden kuulemistä ja puheen ymmärtämistä. Meluun ja ryhmäkokoihin tulisikin kiinnittää erityistä huomiota varhaiskasvatuksessa. (Halme 2013, 92.) Lapsi ei opettele kieltä varsinaisesti harjoittelemalla, vaan kommunikoimalla eri tilanteiden vaatimin tavoin (Kela 2012, 1) Lapsella saattaa olla myös jopa vuoden kestävä hiljainen kausi toisen kielen oppimisessa, jolloin hän harjoittelee ja kertaa kieltä mielessään (Nissilä ym. 2006, 14–15).

Maahanmuuttajataustaisista lapsista on tullava kaksikielisiä, jotta he pärjäisivät siinä ympäristössä, jossa he kasvavat (Romaine 1999, 252). Heidän tulisikin oppia toiminnallinen kaksikielisyys, jotta he pystyisivät puhumaan, ymmärtämään ja ajattelemaan kahdella kielellä, sekä vaihtamaan tarvittaessa automaattisesti kielestä toiseen. Lapsen maahantuloikä ja maassaoloaika vaikuttavat siihen, millä tavalla hän oppii suomen kieltä. Esimerkiksi alle kuusivuotiaana lapsi voi oppia kielen rakenteet ja ääntämisen samalle tasolle kuin syntyperäinen puhuja. (Halme & Vataja 2011, 21–22.)

Kielen oppiminen on ympäristön ja lapsen välistä vuorovaikutusta, jossa korostuu lapsen rooli. Varhaiskasvattajan tulisikin huomioida lapsen aloitteet ja kommunikointiyritykset. Jokainen aikuinen voisi myös miettiä, tulevatko lapsen tarpeet ja toiveet ymmärretyiksi silloin, kun lapsi ei vielä osaa puhua. (Halme & Vataja 2011, 23.)

3. S2-KIELEN OPPIMISEN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Päiväkodeissa on hyvä olla kasvattajia, joilla on taito suunnitella toiminta lasten kielellistä kehitystä tukevaksi (Kela 2012, 3). Kasvattajien tulee havainnoida lasta ja tiedostaa lapsen lähikehityksen vyöhyke ja opetustavoitteet määritellään lapsen kielitaidon mukaan. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan laaditaan kaksikielisyysuunnitelma, johon kirjataan kielen oppimisen tavoitteet, seuranta ja arviointi. Tämä tapahtuu yhdessä keskustellen vanhempien kanssa. (Halme 2013, 89–94.) Kannattaa myös muistaa, että lapset ovat erilaisia oppimistyyyleiltään. Joku on tarkkailija, toinen kokeilee rohkeasti ja kolmas uskaltaa heittäytyä mukaan kielelliseen toimintaan. (Kela 2012, 3.)

Kasvattajan tulee myös miettiä, kuinka hän sisällyttää suomen kielen opetuksen varhaiskasvatuksen eri orientaatioalueisiin sekä päiväkodin päivä- ja viikko-ohjelmiin. Vastuu tästä on koulutetulla lastentarhanopettajalla. Päiväkodinjohtaja on vastuussa siitä, että opetusta ylipäättään toteutetaan. (Halme & Vataja 2011, 24–25.)

Halmeen (2013, 93) mukaan S2-kieltä tulisi opettaa funktionaalisesti eli toiminnallisesti liittyen siihen, millaista kieltä lapsi tarvitsee leikeissä, ryhmätoiminnoissa ja arjen tilanteissa. Toinen kielen opettamisen periaate on autenttisuus eli oppiminen aidoissa tilanteissa. Pienten lasten hoitotilanteet päiväkodissa antavat tähän mahdollisuuden. Opetuksen tuleekin sisältyä luonnollisena osana lapsen arkeen (Halme & Vataja 2011, 25). Näin lapset oppivat tekemällä ja toimimalla, jolloin vuorovaikutustilanne jää muistiin. Tätä kutsutaan käyttöpohjaiseksi kielinäkemykseksi (Kela 2012, 1–4.)

Kielenoppimisessa on herkkyyskausia, jolloin uuden kielen omaksuminen sujuu helposti (Nissilä ym. 2006, 54–55). Kielen oppimista tulisikin tukea systemaattisesti, eikä hukata näitä kielenoppimisen herkkyyskausia (Halme (2013, 96). Kielen oppimisen tulee myös olla hauskaa, joten aikuisen ja lapsen välisellä vuorovaikutuksella on siinä suuri merkitys. Alle kolmevuotiaiden lasten ryhmissä vuorovaikutus tapahtuu perushoidollisissa tilanteissa, jolloin aikuisen vaikutus lapsen kielen kehittymiselle on ratkaiseva. Ympäristö tulisi myös luoda sekä ulkoisesti että ilmapiiriltään lapsen oppimista tukevaksi. (Halme 2013, 95–98.) Lapsen kanssa voidaan myös leikkiä ja pelata erillisissä tuokioissa (Halme & Vataja 2011, 26). Näille tuokioille on tarvetta esimerkiksi tilanteissa, joissa ryhmään tulee uusi lapsi. Satukirjan tekstiäkin voi olla vaikea ymmärtää ja tällöin on mahdollista lukea helpompi kirja eriytetyssä tuokiossa. Hyvin suunnitellut tuokioidot ovat paikallaan, mutta toisaalta ne voivat myös passivoida lasta. Tuokioissa lapsi saattaa vain istua hiljaa ja kuunnella. Sosiaaliset vuorovaikutustilanteet sen sijaan pakottavat lapsen osallistumaan ja oppimaan kieltä aktiivisella tavalla. (Kela 2012, 2–3.) Hyvä kielitaito on voimavara sekä lapselle itselle, että myöhemmin koko yhteiskunnalle (Halme 2013, 89), mutta sen omaksuminen on kuitenkin pitkäkestoinen prosessi (Nissilä ym. 2006, 57). Toinen kieli tulisi kuitenkin oppia mahdollisimman hyvin ennen koulun aloittamista (Halme 2013, 100).

4. S2-KIELEN OPPIMISEN TUKEMINEN PÄIVÄKOTI VILLASUKASSA

Kun maahanmuuttajataustaisen perheen lapsi aloittaa päiväkotia VillaSukassa, lapselle laaditaan S2-kielen oppimissuunnitelma- ja seurantalomake. (Sateenkaarikoto 2015, 20.) Suomen kielen oppiminen tapahtuu arjen tilanteissa, vertaistuen kautta sekä erillisissä oppimistuokioissa. Kasvattaja sanoittaa lapselle toiminnan yhteydessä tapahtuvaa tekemistä. Näissä tilanteissa ja esimerkiksi leikkihetkissä lapset saavat toisiltaan kielen oppimisen vertaistukea. Jokaisessa ryhmässä on hyvä olla riittävästi suomenkielisiä lapsia, jotta vertaisoppimista voisi tapahtua. (Sateenkaarikoto 2015, 21.)

Päiväkodissa järjestetään myös erillisiä suunnitelmallisia ja tavoitteellisia S2-kielen oppimistuokioita. Ne toteutetaan pienryhmissä monipuolisin menetelmin. Lapsille myös kehitetään innostavia ja hauskoja välineitä suomen kielen oppimiseen. (Sateenkaarikoto 2015, 21.) Sadut, lorut, runot, näytelmät ja laululeikit tukevat lasten kielellistä kehittymistä. Aikuiset puhuvat selkeällä suomen kielellä ja puheen tukena käytetään kuvia. Kuvat auttavat lapsia ymmärtämään puheen sisältöä. (Sateenkaarikoto 2015, 11.)

S2-TUOKIO

- 1. Alkulaulu, jolloin huomioidaan paikallaolijat*
- 2. Teeman esittely, joista keskustellaan kysymyskorttein sekä kuvien oppien uusia teemasanoja*
- 3. Pelataan, esimerkiksi pala- tai lautapeli tai iPad-peli*
- 4. Tehdään aiheeseen liittyvä tehtävä esimerkiksi piirtäen tai värittäen*
- 5. Loppurentoutus, esimerkiksi musiikkia tai pallohierontaa*

Kohdat 2-4 voidaan leikkiä, tehdä luovaa tai muuta aiheeseen liittyvää toimintaa, esimerkiksi piirtää tai värittää (Sateenkaarikoto 2015, 10–11.)

Päiväkotia VillaSukka noudattaa kestävästä kehitystä Vihreä lippu -ohjelman mukaisesti. Suomen kielen opetus tapahtuu osana Vihreän lipun suunnitelmaa, jonka tavoitteita ovat: 1) Lasten liikuntakasvatuksen tukeminen, 2) Terveellisten ruokatottumusten ja tapojen tukeminen ja 3) Luonnon kunnioittaminen ympäristöystävällisillä toimenpiteillä. Jokaiselle kuukaudelle on määritelty tarpeet, teemat ja tavoitteet, ja toiminta etenee niiden mukaisesti. Kehoon ja liikuntaan liittyvät sanat, ruokailusanat ja tavat, luonto- ja ympäristösanasto sekä ympäristöystävälliset tavat tulevat tutuiksi lapsille. (Sateenkaarikoto 2015, 7.)

5. HAASTATTELUAINEISTO

5.1 LASTEN VANHEMPIEN ASiantuntijuus S2-KIELEN OPPIMISESSA

Mitä merkitystä on lasten suomen kielen oppimisella?

Kaikilla kolmella haastattelemallani vanhemmalla oli selkeä käsitys siitä, että lapsen tulisi oppia suomen kieli, jotta voisi menestyä päiväkodissa, koulussa ja työssä. Suomen kielen osaaminen mahdollistaa kontaktien käyttämistä, vähentää vaikeuksia ja auttaa kehittymään monipuolisesti. Eräs vanhempi totesi, että lapsen on vaikea menestyä missään, ellei hän osaa kieltä. Lapsen on kuitenkin tärkeä oppia ensin oma äidinkieli, koska suomen kieli opitaan joka tapauksessa Suomessa asuttaessa. Eräs vanhempi kertoikin harkitsevansa, ettei toisi lasta hoitoon ennen kolmea ikävuotta. Näin hän varmistaisi sen, että lapsi oppii oman äidinkielen.

"Lapsen on vaikea menestyä missään, ellei hän osaa kieltä!"

Millä tavoilla lasten suomen kielen oppimista voisi tai tulisi tukea?

Erään vanhemman mielestä tulisi huomioida kaikki oppimistyyli, kuten puhuminen sekä näkö-, kuulo- ja tuntoaistin käyttö. Hän korosti, että lapsi oppii tekemisen ja toiminnan kautta, ja samalla hänen fyysinen ja motorinen kehityksensä etenee. On myös tärkeää työskennellä lapsen kanssa selkokielellä ja leikkimällä. Toisen vanhemman mielestä päiväkodissa opittuja sanoja voisi harjoitella lapsen kanssa kotona. Kolmas vanhempi kertoi, että he harjoittelevat kotona lapsen kanssa suomen kieltä lastenohjelmien kautta sekä pelaamalla ja laulamalla. Hän mainitsi palapelien tekemisen tehokkaaksi, sillä siinä lapsi tekee ja oppii samalla.

Mitä mieltä olette kuvien käytöstä kielen oppimisen tukena?

Kaikkien haastattelemini vanhempien mielestä kuvien näyttäminen ja kuvista kertominen on hyvä keino oppia kieltä. Eräs vanhemmista oli kiinnittänyt huomionsa päiväkodissa käytössä olevaan pastillipedagogiikkaan ja ihasteli sitä. Eräs kiteytti kuvien käytöstä näin:

"Kuvien käyttäminen helpottaa kielen hahmottamista!"

5.2 VARHAISKASVATTAJAN ASiantuntijuus S2-KIELEN TUKEMISESSA

Millä tavoilla lasten suomen kielen oppimista voisi tai tulisi tukea?

Toiminnallinen oppiminen eli puheen ja sanaston yhdistäminen tekemiseen on hyvä tapa oppia kieltä. Kun esimerkiksi opetellaan jotain verbiä, kuvataan sitä samanaikaisesti toimintaa jäljitellen ja liikkeitä käyttämällä (kuten pantomiimissa). Myös elämyksellisyys auttaa oppimisessa. Lasten välisiä konflikteja voidaan käsitellä pöytäteatterin tai tarinoiden avulla. Toiminta pienryhmissä on erittäin tärkeää toisen kielen oppimisessa, samoin aikuisen 'sataproseenttinen' läsnäolo kaikissa vuorovaikutustilanteissa lasten kanssa. Puheen tukena voidaan käyttää tukiviittomia.

Hiljaisuutta opetellaan esimerkiksi aamupiireissä ohjeistavien kuvien avulla. Kuva, jossa lapsella on suuret silmät, muistuttaa lasten huomion kohdentamisesta eteenpäin. Kuva käsistä, jotka lepäävät sylissä, kertovat lapsille rauhoittumisesta. Hiljentymisessä auttaa myös yhdessä ääneen laskeminen yhdestä kymmeneen. Toisinaan nostetaan kädet ylös ja hiljennetään sitä mukaa, kun kaikki kädet ovat ylhäällä. Pehmoeläin voi olla mukana jakamassa puheenvuoroja lapsille ja toisinaan hernepussisammakko voidaan laittaa olkapäälle auttamaan rauhoittumista.

Lapsille pidetään kielikerhoa kahdesti viikossa tunti kerrallaan. Kerhoon kokoontuu enintään neljä lasta ja siinä on aina sama struktuuri alkulauluineen, tehtävä- ja toimintaosuuksineen sekä lopetuksineen. Kerhossa leikitään teeman mukaan esimerkiksi roolileikkejä tai pelataan kuvalottoa tms. Tehtäviä on yhteensä neljä; erillisistä korteista koostuva numerosarja (4,3,2,1) kuvastaa tehtävien määrää, ja tehtävästä toiseen siirryttäessä poistetaan aina yksi numerokortti kerrallaan. Kerhossa tärkeä osuus on aina myös lasten kertovalla ja kuvailevalla puheella, jolloin apuna ja virikkeenä voidaan käyttää erilaisia valmiita kuvia tai lasten omia piirroksia sekä esimerkiksi esineitä.

Aikuisen sensitiivinen läsnäolo auttaa lapsilähtöisen toimintasuunnitelman laatimisessa. Aikuisen on tärkeää havainnoida lapsia ja heidän kiinnostuksen kohteitaan. Päiväkodissamme toiminnan teemat nousevat lasten kiinnostuksista. Jos lapset ovat kiinnostuneita esimerkiksi ötököistä, niin siitä saadaan teema, joka voidaan hyödyntää kaikessa oppimisessa; tutkimisessa, leikissä, liikunnassa ja taiteellisessa ilmaisussa. Lasten oma kiinnostus aiheeseen lisää oppimisen tehokkuutta.

Mitä mieltä olet kuvien käytöstä oppimisen tukena?

Haastateltavani kertoo, että päiväkodissa kuvien käyttö S2 opetuksessa on ehdottoman tärkeää. Päiväkotit Halikolossa käytetään paljon kuvitettuja satuja ja lauluja, leikinvalintatauluja, kuvakorttipelejä, muistipelejä ym. Aikuiset käyttävät kuvia monin tavoin, mutta lisäksi tavoitteena on yleensä, että lapset saavat itse kuvia käyttämällä lisää mahdollisuuksia oman ilmaisun tueksi. iPad-laitteiden oppimissovelluksia käytetään myös oppi-

misen välineinä jatkuvasti. Hyviä suomenkielisiä oppimispeljä on jo aika paljon saatavilla, mutta myös ei-suomenkielisiä ohjelmia voidaan käyttää äänettömästi, aikuisen toimesta suomenkielisenä ohjaajana. Kuvista on apua myös esimerkiksi retkelle valmistautumisessa: ennen kirjastokäyntiä voidaan katsoa ohjeistava kuvasarja bussimatkasta, kävelyistä ja kirjastossa asioinnista. Matkalla voidaan myös ottaa uusia kuvia, joiden avulla kerrataan käyntiä jälkeenpäin. Näin retkeen ja kokemukseen liittyvä sanasto tulee lapsille tutuksi ja yhdistyy tehtyyn asiaan useaan kertaan. Myös muista retkistä voidaan ottaa kuvia, joita kerrataan jälkeen päin. Kauppa-, koti- ym. roolileikkilanteista voidaan myös ottaa kuvasarjoja, joista lasten kanssa yhdessä muokaten tehdään oikeita sarjakuvia puhakuplineen tätä tarkoitusta varten olevia iPad-sovelluksia käyttäen. (Maria Vuorinen 16.2.2016)

”Lapset saavat kuvia käyttämällä lisää mahdollisuuksia oman ilmaisun tueksi.”

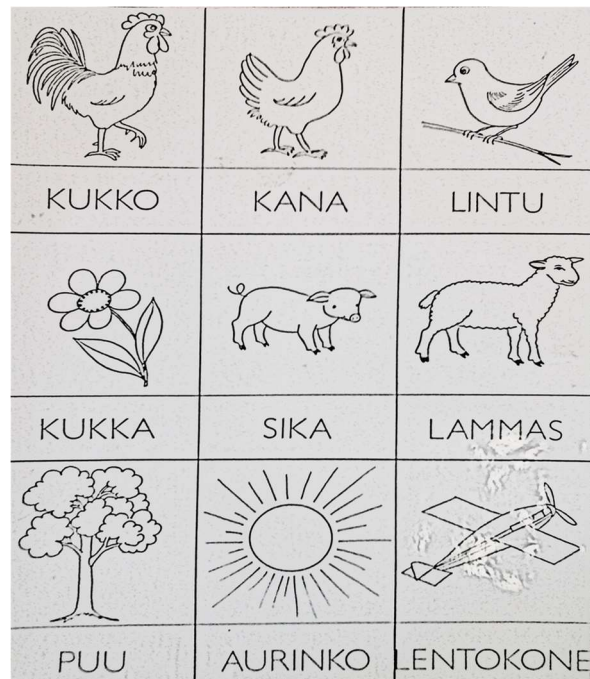
6. VILLASUKASSA KÄYTETTYJÄ KUVALLISIA S2-KIELEN TUKEMISEN VÄLINEITÄ

Olen koonnut tähän päiväkotia VillaSukassa käytössä olevaa kuvallista aineistoa. Esittelen aluksi kommunikaatiokortit (Kuva 1.). Ne ovat nauhaan sidottuja kuvia päiväkodin arkisista toiminnoista, kuten käsienpesusta, ruokailusta, juomisesta, wc-asioinnista, nukkumisesta ym. Kuvat kiinnostavat lapsia, selventävät puhetta ja toimivat kommunikaation tukena.

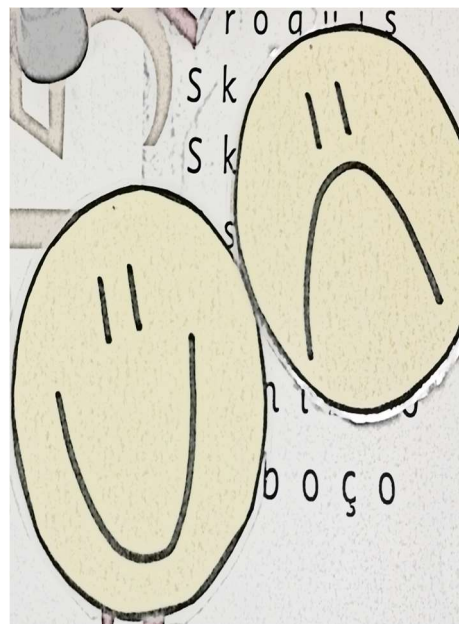
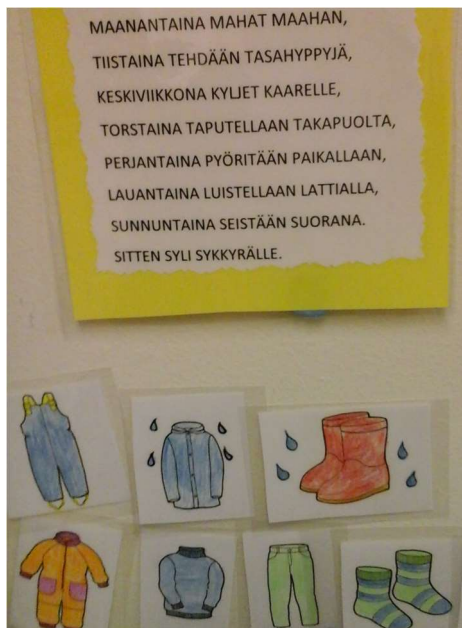
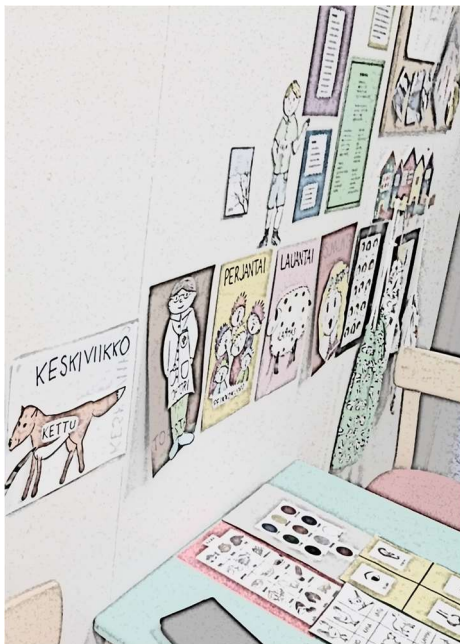
Kuva 5. Kommunikaatiokortit.

Päiväkodissa on käytössä pastillipedagogiikaksi (Kuva 2.) kutsuttu menetelmä, jonka avulla lapset oppivat uutta kuukauden teemaan liittyvää sanastoa. Lapsen kanssa yhdessä katsotaan ja nimetään kuvien esittämiä asioita. Tuokion lopuksi lapsi saa Xylitol-makeisen, mutta kuvien nimeäminen ei ole sen saamisen ehto. Jokainen lapsi osallistuu tähän havaintojeni mukaan mielellään.

Kuva 6. Pastillipedagogiikkakuvia.

Päiväkodin seinillä on kuvitusta (Kuva 3.) vuodenajoista, päivistä, säätiloista, pukeutumisesta ym.

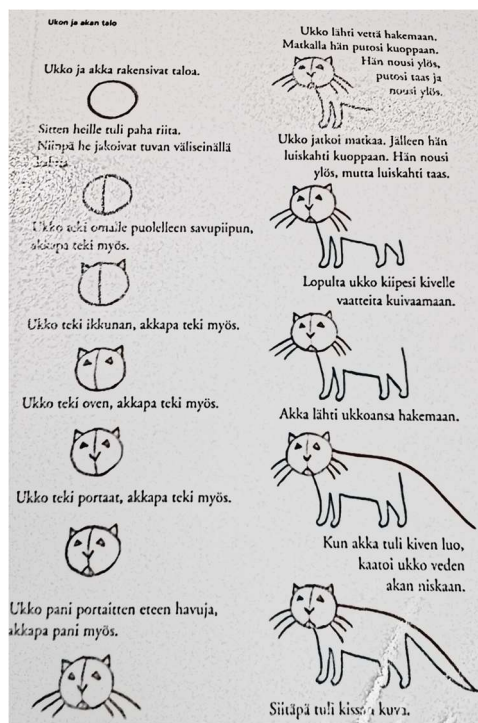

Kuva 7. Kuvitusta päiväkodin seinällä.

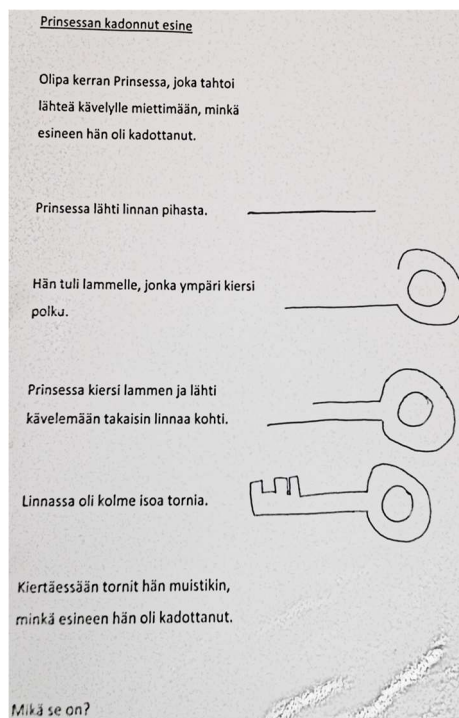
Päiväkodissa on kuvitettuja selkokielisiä satuja (Kuva 4.) Lapsille voidaan kertoa myös arvoituksellisia piirrossatuja (kuva 5.).

Kuva 8. Satukuvitusta.

Kuva 9. Arvoituksellisia piirrossatuja.

Päiväkodissa käytetään syys-seuraus -kortteja (Kuva 6.). Ne selventävät lapselle esimerkiksi rauhoittumisen merkitystä. Siellä on paljon muutakin hyvää kuvallista aineistoa, joka tukee lasta kielen oppimisessa ja ymmärtämisessä. Vanhempien on mahdollista katsoa kotona Muksunkirja -sovelluksen kautta lasten valokuvia päivittäisistä tapahtumista. Näin kuvat lapsista tukevat myös vanhempien kielen ymmärtämistä.

Kuva 10. Syys-seuraus -kortit.

7. KEHITTÄMISHANKKEEN AIKANA TUOTETTUJA KUVALLISIA S2-KIELEN TUKEMISEN VÄLINEITÄ

Eräs tapa kertoa satu on käyttää Kylli-täti -menetelmää. Satua kuvitetaan samalla, kun kerronta etenee. Satu on hyvä kertoa omin sanoin, joten valitsin itselleni tutun Kultakutri ja kolme karhua. Kylli-täti käytti kuivittamiseen akvarellivärejä, mutta itse käytin väriliituja. Piirsin myös aamupiireissä. Siihen tarvitaan vain kynä ja pala paperia. Piirtämällä (Kuva 7.) voidaan Halmeen ja Vatajan (2011, 32) mukaan selventää tapahtumia, ristiriitatilanteita tai esimerkiksi toimintaa jossain tilanteessa.

Kuva 11. Piirroskuvitusta.

Varhaikasvatuksessa on Halmeen ja Vatajan (2011, 23) mielestä tärkeää ymmärtää lapsen viestejä, tarpeita ja toiveita erityisesti silloin, kun lapsi ei vielä osaa puhua. Tunnekortit ja kuvat (Kuva 8.) lapselle läheisistä ihmisistä voivat olla avuksi lapselle. Niiden kautta lapsen on mahdollista kertoa tai osoittaa ikävöintiä tai muuta syytä pahalle ololle.

Kuva 12. Tunnekuvia.

Loruja ja lauluja on mahdollista opettaa lapsille kuvien kautta. Tein kuvat Harakka hyppii maassa -loruun (Kuva 9.) ja talviseen Leijailee -lauluun (Kuva 10.).

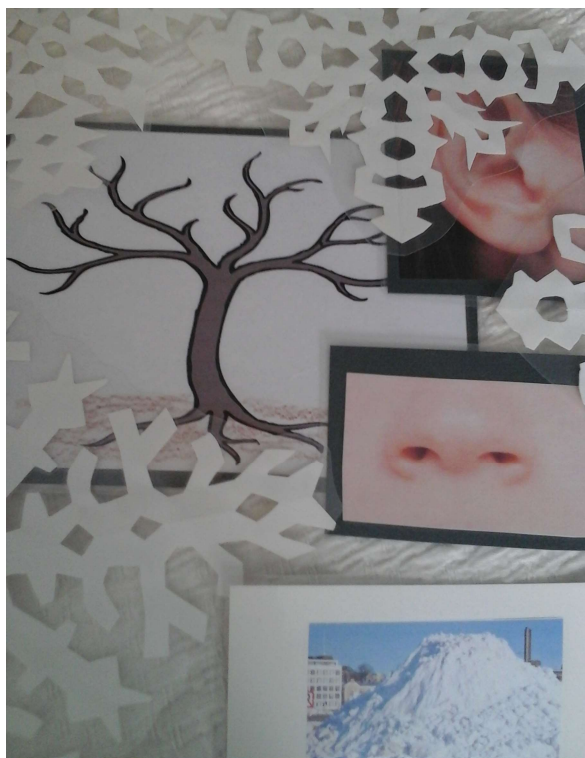
*"Harakka hyppii maassa,
västäräkki keikkuu kivellä,
varpunen nokkii katolla,
kissa venyttää selkää,
kaikki linnut pelkää,
tuolla ne jo lentää,
omaan pieneen pesään."*

*"Leijailee, leijailee,
pieni hiutale leijailee. -Hui!
Tuuli vie, tuuli tuo,
pikkuisen hiutaleen -oksalle!
-nenälle!
-korvalle!
-maahan!
-perille!"*

(Torri-Tuominen 2010, 85.)

Kuva 13. Lorukuvat.

Kuva 14. Kuvat talviseen lauluun.

Talvista metsäretkeä varten valmistin laminoidut kuvat (Kuva 11.) eläinten jäljistä hangella.

Kuva 15. Eläinten jäljet hangella.

Meillä oli lasten kanssa päiväkodissa karttatyöpaja, jossa tutkimme Lausteen ympäristönäkymiä. Ensin keskustelimme aamupiirissä lasten kanssa, mitä he näkevät kotinsa ikkunasta. Kirjoitin asiat paperille muistiin. Kertasin sitten toteutuskerralla lapsille näkymiä ja lapset kuvittivat karttoja (Kuva 12.) neljässä pienryhmässä. Aluksi lapset piirsivät kuvat isolle (1m x 1.5m) yhteiselle paperille väriliiduilla ja lopuksi paperi laveerattiin vesiväreillä. Lapset tutkivat mielenkiinnolla erilaisia väriseoksia ja osa heistä ei olisi malttanut lopettaa maalaamista. Karttatyöpajaan osallistui 3–6 -vuotiaita lapsia.

Kuva 16. Karttatyöpajakuvitusta.

8. MUITA VILLASUKAN S2-KIELEN TUKEMISEN TAPOJA

Päiväkodinjohtaja Elena Heringin (17.3.2016) mielestä paras työväline lasten kielten oppimisessa on aikuinen, jolla on sydän paikallaan sekä riittävät resurssit vastata lasten tarpeisiin. Myös vuorovaikutus ja työskentely lasten ja vanhempien kanssa tukee kielen oppimista. Lisäksi lasten kanssa retkeillään esimerkiksi metsissä ja kulttuuritapahtumissa, jolloin elämykset ja onnistumisen kokemukset tehostavat koettujen tapahtumien prosessointia. Tehtäväkirjat ja lasten omat luovat tuotokset mahdollistavat saman sanaston työstämistä monin eri tavoin. Päivittäiset rutiinit, rituaalit ja iPad-sovellukset tukevat myös oppimista. Lasten kanssa on mahdollista opetella mielenterveystaitoja ja tunnesanastoa esimerkiksi Mielenterveysseuran monipuolisten materiaalien kautta.

Tukiviittomia voidaan käyttää puheen tukena esimerkiksi aamupiireissä. Muita S2-kielen tukemisen tapoja ovat:

vuorovaikutteinen suhde lapseen

sanattomat kuvakirjat, jolloin lasten kanssa keskustellaan kuvan tapahtumista

pelit, sadut ja leikit

loruilu ja musiikki

kuvakorteista kertominen

Sanapussi-menetelmä

saduttaminen, jolloin lapsen puhe tulee näkyväksi

erilaiset arviointimenetelmät esimerkiksi Kettutesti, tehtäväkirjat, vanhempien kanssa ja päiväkodissa täytetyt lomakkeet

Pienten kielireppu

oppimissuunnitelma

S2-opetuksen vuosiympyrä

(Sateenkaarikoto 2015, 10.)

Halme (2013, 95–98) korostaa, että selkokielen käyttö, toistaminen ja kertaus sekä aikuisen oikea malli puhumisessa auttavat lasta kielen oppimisessa. Kielen oppimisen tulee kuitenkin olla hauskaa, joten aikuisen ja lapsen välisellä vuorovaikutuksella on siinä suuri merkitys.

**9. TÄHÄN VOIT LISÄTÄ MUITA TAPOJA JA VÄLINEITÄ S2-KIELEN TUKEMI-
SEEN**

LÄHTEET

Halme, K. 2011. Maahanmuuttajataustaisten lasten kielikasvatus varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A.-L. (toim.) 2011. Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Opas 13. Helsinki: Kirjoittajat ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 86–101. Viitattu 11.11.2015 <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085155>

Halme, K. & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki: Tammi.

Kela, M. 2012. Tarvitaanko päiväkodeissa erillisiä suomi toisena kielenä –tuokioita? Kielikoulutuspolitiikan verkosto. Soveltavan kielitutkimuksen keskus. Artikkel. Jyväskylä: Yliopisto, 1–4. Viitattu 11.11.2015 [http://www.kieliverkosto.fi/article /tarvitaanko-paivakodeissa-erillisia-suomi-toisena-kielena-tuokioita/](http://www.kieliverkosto.fi/article/tarvitaanko-paivakodeissa-erillisia-suomi-toisena-kielena-tuokioita/)

Nissilä, L.; Martin, M.; Vaarala, H. & Kuukka, E. 2006. Saako olla suomea? Opas suomi toisena kielenä -opetukseen. Helsinki: Opetushallitus.

Romaine, S. 1999. Bilingual language development. Teoksessa Martyn B. (toim.) The development of language. Hove, UK: Psychology Press, 251–275. Viitattu 8.4.2016 https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=Fup5CwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA251&dq=bilingual+language+development&ots=mnNu5HuIKG&sig=DEJV8Ucf1U_r_RguSOsVKpDMzfo&redir_esc=y#v=onepage&q=bilingual%20language%20development&f=false

Sateenkaarikoto. 2015. Suomen kielen opetus päiväkodissa. Viitattu 2.1.2016 <http://www.sateenkaarikoto.fi/media/tiedostot/pdf/villasukka-vasu-2015-2016.pdf>

Sateenkaarikoto. 2015. Suomi toisena kielenä. Päiväkot. Villasukan varhaiskasvatussuunnitelma 2015–2016.

Torri-Tuominen, M. (toim.) 2010. Kirkkomuskari. Helsinki: Lasten Keskus.